

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za dijalektologiju i povijest hrvatskoga jezika

Zagreb, listopad 2016.

FONOLOGIJA GOVORA ČREČANA
(s popisom frazema)

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS bodova

Mentor:

Dr. sc. Marija Malnar Jurišić

Student:

Dijana Petran

Sadržaj

1. UVOD	3
2. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA KAJKAVSKOGA NARJEČJA I MEĐIMURSKOGA DIJALEKTA	7
3. ISTRAŽIVANJE	11
4. DIJALEKATNA PRIPADNOST GOVORA ČREČANA	12
5. VOKALIZAM	13
5.1. <i>Inventar</i>	13
5.2. <i>Realizacija</i>	15
5.3. <i>Distribucija</i>	16
5.4. <i>Podrijetlo</i>	18
6. KONSONANTIZAM	20
6.1. <i>Inventar</i>	20
6.2. <i>Distribucija</i>	21
6.3. <i>Podrijetlo suglasnika</i>	24
7. PROZODIJA	25
8. ZAKLJUČAK	29
9. OGLEDI GOVORA	33
9.1. <i>Govornik: Nevenka Ozmec</i>	33
9.2. <i>Govornik: Štefanija Marciuš</i>	34
9.3. <i>Govornik: Terezija Kovačić</i>	35
10. LITERATURA	36
11. POPIS FRAZEMA	38

1. UVOD

*Tamo pod brežuljcima gornjeg Međimurja
ima jedno mjestance rijetko kome znano.*

*Tamo vam je Črečan selo,
pjesma tam vas vodi smjelo
Črečan selo*

*Tamo majke pjesmicom uspavljaju milom
svoju malu dječicu čarobnom joj silom.*

*Pjevat one čedo uče,
da golupče kasnije guče
pjesmu svoju.*

*Tamo momci pjesmicom pozdravljaju drage
pjevaju im pjesmice mile, slatke, blage.*

*Ljubit znaju oni vruće,
ljubit se uz pjesmu uče
drage svoje.*

*Tamo naše djevojke divne pjesme znadu,
u njih one skrivju mnogu slatku nadu.*

*Pjesme su im drage vruće,
ljubav pjesmom svaka guče
dragom svome.*

*Pjesma im je sve na ovom jadnom svijetu,
tješi ih u boli, tugu blaži kletu,*

*u veselju ona zlati,
od kolijevke pa do groba
pjesma prati*

Međimurje je najsjeverniji dio Hrvatske. Nalazi se između Drave i Mure, dok na zapadu granica prema Sloveniji prolazi Međimurskim goricama, nastavkom Slovenskih gorica. Prema prirodnim i društvenim čimbenicima razlikuju se dvije osnovne cjeline: brežuljkasto gornje i nizinsko donje Međimurje. Gornje je Međimurje zbog brežuljkastog reljefa rijetko naseljeno, naselja su manja i malobrojna, stanovništvo je voćarsko-vinogradarski orijentirano. Donje je Međimurje dobro prometno povezano, orijentirano prema ratarstvu i stočarstvu. Između te dvije cjeline nalazi se srednje Međimurje s glavnim centrom gradom Čakovcem.¹

Črečan je naselje u Međimurskoj županiji. Smješten je na jugozapadnome dijelu Međimurja. Pripada mikroregiji Donjeg Međimurja Središnje Hrvatske, nalazi se 5 kilometara sjeverozapadno od naselja Nedelišće. Prema podacima iz 2011. godine Črečan broji 440 stanovnika, 138 domaćinstava. 50,4 % stanovništva čine žene, a 49,6% muškarci. Stanovništvo se bavi poljodjelstvom, vinogradarstvom, stočarstvom, informatikom i obrtom.² U selu se nalazi kapela sv. Križa koja pripada župi Blažene Djevice Marije u Macincu, a župa Macinec dio je Varaždinske biskupije.

Črečan je, kao i cijelo Međimurje, na početku 20. stoljeću bio pod vlašću Austro-Ugarske Monarhije. Za ovaj je kraj u svakidašnjem, društvenom i kulturnom životu presudan bio utjecaj ugarskog dijela Monarhije što znači mađarski jezik kao službeni, pokušaj nametanja mađarske kulture, nepriznavanje hrvatskog, pa ni međimurskog nacionalnog izričaja i svega onog što on nosi.

Dobar opis Črečana daje Josip Vrhovski, poznati međimurski skladatelj rodom iz Črečana, u svojim rukopisnim spisima: „Moje selo – Črečan, malo, od 60 kućica smjestilo se ispod prvih brežuljaka gornjeg Međimurja – pola sata daleko od Drave, 2 sata hoda od Varaždina, 1 sat od Čakovca, međimurske prijestolnice, i $\frac{3}{4}$ sata od štajerskog Središća ob Dravi. ...Kod prvog mosta jedan ogranak puta kreće po desnoj obali potoka, iza naše kuće – i vodi u Macinec, gdje se nalazi crkva i župa – kojoj pripada Črečan. Iza naše kuće tim putem išlo je dugi niz godina cijelo selo svake nedjelje i svakog praznika u crkvu. Smještaj sela odredio je potok – koji je tako malen, da mu se niti imena ne zna.“³

---

¹ Veliki atlas Hrvatske 2002: 243

² Leksikon naselja Hrvatske 2004: 111

³ Pintar 1997:13

U mjestu se nalazi kapela sv. Križa izgrađena 1901. godine. Mještani odlaze na misu u susjedno selo gdje se nalazi crkva, međutim u posebnim prilikama okupljaju se u „kapelici“ koja se nalazi u središnjem dijelu sela. Jedna od posebnih prilika bio bi kršćanski blagdan Križovo koje se slavi diljem zemlje 14. rujna. Druga je prilika koja okuplja mještane u još većem broju proštenje u Črečanu koje se održava prve nedjelje u mjesecu svibnju. Ispred kapelice obavlja se i blagoslov jela dan prije Uskrsa.

Poznati međimurski skladatelj, dirigent i pedagog Josip Vrhovski rodom je iz Črečana. Vrhovski je rođen i odrastao u Črečanu, u obitelji koja je uobičajena za kraj u kojem je boravila. To znači - skroman život uz puno napornog rada, puno djece od kojih većina umire u djetinjstvu ili ranoj mladosti zbog raznih bolesti, uglavnom tuberkuloze. Bio je jedini sin među četirima kćerima. Pučku školu na mađarskom jeziku završio je u Macincu. Kasnije odlazi u Državnu realnu gimnaziju Varaždin koju je završio dajući poduke drugima. Zahvaljujući upornosti i radu uspio je upisati Kraljevsku muzičku akademiju u Zagrebu, a usporedno je studirao i filozofiju na Filozofskome fakultetu u Zagrebu, međutim to je prekinuo nakon prve godine. I za vrijeme studiranja davao je pouke iz dirigiranja kako bi preživljavao. Nakon što je završio ispit za profesora glazbe u srednjim školama 1937. godine, na usavršavanje odlazi nekoliko godina kasnije u Salzburg. Bio je profesor glazbe u Zagrebu i Osijeku, a u Varaždinu je vodio orkestar Narodnog kazališta *August Cesarec* gdje je bio i direktor kazališne kuće. Stalno je mijenjao prebivališta i posao, međutim umirovljuje se u Zagrebu.⁴

Črečinčarima je posebno važan po tome što je vodio njihov zbor, *Seljački pjevački zbor*, za koji je i napisao skladbu *Črečan selo* čiji se tekst nalazi u samome uvodu rada. Zbor je vodio u razdoblju svog mentorskog rada od 1945. do 1949. godine. Kako kažu „Vrhovski je gotovo svaku nedjelju biciklom ili pješice odlazio u Črečan, a potom na misu u Macinec. Govorio bi mi Črečinčari mogli bismo pjevati ljepše i bolje, samo ako bismo se udružili i osnovali pjevačko društvo“.⁵ Zbor je u Črečanu sastavljen od 26 pjevača (8 soprana, 5 altova, 6 tenora i 7 basova). Probe su se održavale subotom i nedjeljom, a uvježbavali su četveroglasno međimurske narodne pjesme. Društvo je bilo službeno registrirano kao *Pjevačko društvo Črečinčari*. Zbor je pjevački dio nastupa uvijek započeo vlastitom himnom *Črečan selo* koja im je bila zaštitni znak, a sačuvana je i do danas. *Črečinčari* su postigli

---

⁴ Pintar 1997: 46

⁵ Pintar 1997: 48

iznimne rezultate među kojima se ističe prvo mjesto na Okružnom natjecanju u Varaždinu 5. svibnja 1946. Na njegovoj je rodnoj kući postavljena spomen ploča.

Svećenik i domoljub Jakob Ladić također je rodom iz Črečana. Ladić je rođen 1949. godine u isto tako skromnoj obitelji u Črečanu, kao jedan od sedmero braće. Školu je pohađao u susjednom selu Macincu gdje je završio četiri razreda, a nakon toga odlazi u Zagreb u sjemenište na Kaptolu. Nakon osam godina služi mladu misu 1944. Bio je kapelan u Dekanovcu dvije godine, a nakon dvije godine zagrebački nadbiskup premješta ga u Selnicu. Treću godinu boravka u Selnici uhićuju ga i zatvaraju najprije u Čakovec, potom u Varaždin, a na kraju je u Zagrebu osuđen, zbog protivljenja komunizmu, na 16 godina zatvora i prisilnoga rada. 1949. godine u zatvoru u Beogradu stradao je pod sumnjivim okolnostima i umro. Povodom 50. obljetnice njegove smrti u prosincu 1999. g. njemu u čast u Črečanu je Matica hrvatska Čakovec postavila spomen ploču. Črečinčari ga pamte kao hrabrog borca koji je svjedočio istinu o vjeri i hrvatskom narodu.

2. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA KAJKAVSKOGA NARJEČJA I MEĐIMURSKOGA DIJALEKTA

Mijo Lončarić u knjizi *Kaj, jučer i danas* bavio se temama kajkavskoga narječja koje je opsežnije obradio kasnije u knjizi *Kajkavsko narječje*. Na početku knjige bavi se dotadašnjim istraživanjem kajkavštine, Ivšićevom obradom kajkavske akcentuacije i daje podjelu na dijalekte.

Akustičko ispitivanje kajkavske prozodije do tada nije bilo baš opsežno obrađeno. Lončarić je u istraživanju ispitivao dva tipa kajkavske akcentuacije: prvi tip, karakterističan za kajkavštinu, ima tri naglaske: dva duga – silazni, cirkumfleks i uzlazni, akut kratki. Drugi tip nije karakterističan za kajkavštinu jer ima opreku po modulaciji i u krakom slogu. S obzirom na trajanje, istraživanje nije moglo dati neke nove činjenice, međutim što se tiče modulacije interes je bio znatno veći.

Dalje u knjizi nalazi se prilog tvorbi živih imena koji je zapravo jedna izvještaj o israživanju tvorbenih sustava osobnih imena u sjeveroistočnim, bilogorskim i moslavačkim, kajkavskim govorima. Lončarić govori o dvjema kategorijama tzv. živih imena⁶. Prva kategorija sveza je riječi koja služi kao ime, a druga kategorija su ekspresivna imena. U kajkavštini su naprošireniji tvorbeni sustavi ekspresivnih imena oni sa sufiksima - *ek* i - *ić*, - *ek* je tipičan za sjeverozapad i veza je kajkavštine sa slovenskim jezikom, a - *ić* je tipičan na istoku i veza je s ostalim narječjima hrvatskoga jezika.

Nekoliko godina kasnije Lončarić je u knjizi *Kajkavsko narječje* prošao sve razine kajkavskoga narječja, opisao razvoj kajkavskoga narječja, podijelio kajkavštinu na dijalekte te u završnome dijelu knjige opisao prostiranje kajkavštine u prošlosti.

Razradu razvoja kajkavskoga narječja započinje s pitanjem, je li u početku svoga razvoja kajkavština bila dio slovenskoga ili hrvatskog jezika. Oko postavljena pitanja istaknula su se dva razmišljanja. Prvo je mišljenje slovenskog dijalektologa Frana Ramovša, koji je smatrao da je kajkavsko narječje u svojem ranom razvitku bilo dio slovenskog jezika, koje se kasnije odvojilo i postalo dio hrvatskoga jezika. Drugo je mišljenje ukrajinskoga slavista Lukjanenka, koje je Belić preuzeo, a svodi se na to da kajkavština nije jedinstvena, već da ima slovensku, čakavsku i štokavsku osnovu. Pri razmatranju ranog razvitka Lončarić kreće od

---

⁶ Lončarić 1990: 97

južnoslavenskoga prajezika, čije se postojanje pretpostavlja na Balkanu, te od izoglosa koje su mogle na razvitak utjecati.⁷

Lončarić dijeli kajkavsko narječje na 15 dijalekata: središnjozagorski, samoborski, varaždinsko-ludbreški, međimurski, gornjosutlanski, plješevačko-prigorski, turopoljski, vukomeričko-pokupski, donjolonjski, sjevernomoslavački, gornjolonjski, glogovničko-bilogorski, podravski, donjosutlanski i goranski (gorskokotarski).⁸

U završnom se dijelu knjige Lončarić bavi granicama kajkavštine, pri čemu je potrebno odrediti područje njezina prostiranja na istoku, gdje je nekad bila na granici sa zapadnom štokavštinom. Na zapadu je graničila sa Slovenijom, ali i s čakavštinom od toka Une u Savu. Posebno se ističe granica u Pokuplju, u četverorječju, odnosno u Gorskom kotaru gdje je čakavština, ali je to i mjesto dodira kajkavštine i sa čakavštinom i sa štokavštinom.

Granicama na ovim područjima bavio se i Stjepko Težak u radu *Kajkavsko-čakavsko razmeđe*. On se slaže da je čakavština jača na jugozapadu, a kajkavština na istoku, ali smatra da bi se to područje prije moglo pripojiti kajkavskom nego čakavskom dijalektu. Kaže da bi se to područje na nekim preciznijim dijalektološkim kartama moglo označiti kao kajkavsko-čakavsko područje, i to ikavsko-ekavsko, odnosno područje kajkavskog ikavsko-ekavskog govora. Smatra da je to područje tromeđe štokavskog narječja (Popovi - Brdo), kajkavskoga ekavskog (Rečica) i kajkavskoga ikavsko-ekavskog, odnosno kajkavsko-čakavskog govora.⁹

Kajkavsko-čakavskim dodirima na području Gorskoga kotara bavila se i Vida Barac-Grum u knjizi *Čakavsko-kajkavski govorni kontakt u Gorskom kotaru*. Ona razlikuje dvije grupe gorskokotarskih govora. Uzevši u obzir fonološke promjene koje su prošli kroz razvoj, gorskokotarske govore dijeli na istočni i zapadni makrosustav. Istočni gorskokotarski makrosustav (govori Severina na Kupi, Močila, Lukovdola...) govori su u okruženju hrvatskih pokupskih kajkavskih govora, čakavskih ličkih govora i slovenskih belokrajinskih govora. To su govori kod kojih ne dolazi do većih promjena u osnovnim fonološkim sustavima. Zapadni makrosustav (govori Delnica, Skrada, Lokava...) obilježavaju znatne

---

⁷ Lončarić 1996: 15

⁸ Lončarić 1996: 146

⁹ Samardžija 2008: 111

promjene u odnosu na istočni makrosustav. To su govori koji su u dodiru s čakavskim govorima Istre i Hrvatskoga primorja, i sa slovenskim govorima.¹⁰

Stjepan Ivšić u knjizi *Jezik Hrvata kajkavaca* bavi se izgovorom i akcentuacijom kajkavskoga narječja. Ivšić naprije objašnjava kako se kajkavski akcent razlikuje od štokavske i čakavske artikulacije i navodi da se, za kajkavski akcent kaže da je „slatki“. Ivšić kaže da je njegova slatkoća povezana sa činjenicom da je kajkavska artikulacija neakcentiranih vokala obično mnogo labavija od štokavske, jer je silina koncentrirana na akcentuirani vokal. Zbog toga su neakcentuirani vokali skloni različitim redukcijama, a akcentuirani se često manje ili više produlje, i zbog toga je kajkavski govor nešto mlitaviji od štokavskoga.¹¹

Središnji dio knjige opis je osnovne kajkavske akcentuacije. Većina kajkavskih govora čuva staru hrvatsko-srpsku akcentuaciju s 3 osnovna akcenta: ^ ~ - ". S obzirom na opći kajkavski akcent, koji spominje u knjizi, Ivšić dijeli kajkavske govore na dvije veće skupine, konzervativnu i revolucionarnu. U konzervativnoj skupini čuva se stara akcentuacija, posebice mjesto starijeg akcenta. U toj skupini razlikuju se dva tipa: jedan sa oksitonezom (npr. *žena*) i drugi bez takve oksitoneze. U revolucionarnoj skupini stara se akcentuacija više ili manje promijenila. Prvu promjenu naziva metataksa, a drugu već tada poznato metatonija.¹²

U knjizi se bavi i akcentuacijom kajkavskih ikavaca. Kajkavski ikavci nalaze se na području nešto dalje od Zagreba, u kutu Sava-Sutla, u župi brdovačkoj, marijagoričkoj i rozganskoj, te u kutu Sava-Bregana. Ivšić je utvrdio da su u kutu Sava-Sutla najčistiji ikavci, a ikavci u kutu Sva-Bregana, imaju ekavizme po Jakubinkij-Meyerovom pravilu.¹³ Utvrdio je i to da oni imaju zasebnu akcentuaciju.

Prvi je o jednom međimurskom govoru pisao Vatroslav Oblak. U istraživanju je uspoređivao prekmurske sa susjednim slovenskim govorima pri čemu je kao predstavnika prekmurskih uzeo govor Svetog Martina, najsjevernijeg mjesta u sjevernoj Hrvatskoj. Primijetio je da je govor Svetog Martina bliži ljutomerskom narječju nego prekmurskim

---

¹⁰ Barac-Grum 1993: 28

¹¹ Ivšić 1996: 49

¹² Ivšić 1996: 58

¹³ Ivšić 1996: 62

govorima, a ono po čemu se razlikuje od ostalih međimurskih govora je to da se u naglašenoj poziciji nisu izjednačili jat i šva¹⁴.

Mijo Lončarić bavio se govorima pomurskih Hrvata i smjestio ih je u međimurski dijalekt. U radu se bavi i problemom njihova podrijetla, koje može biti Istočno Međimurje ili Podravina.

Zvonimir Bartolić osvrnuo na Oblakov rad. U svojoj studiji uspoređivao je jezične značajke međimurskih govora i govora Svetog Martina, i upozorio da govor Svetoga Martina nije tipičan međimurski govor. U svojoj raspravi o semantici toponima *Međimurje* dokazao je da varijante *Međimorje/Međimurje* pokazuju promjenu i na fonološkoj i na semantičkoj razini.¹⁵

Važnim istraživanjem smatra se kratko istraživanje Pavla Ivića¹⁶ iz 1961. u kojem daje osnovne podatke o vokalizmu i akcentuaciji Male Subotice. Tamo pronalazi stanje koje još nije bilo poznato kajkavskome narječju, a to je bilo ukinuće opreke po kvantiteti, a ne samo po modulaciji.

Antun Šojat napravio je kratak opis govora Preloga u radu *Fonološki opisi srpskohrvatskih / hrvatskih, slovenskih i makedonskih govora obuhvaćanih Općelingvističkim atlasom*. U radu pretpostavlja da postoji opreka po kvantiteti, ali to ne potvrđuje primjerima.¹⁷

Važan doprinos istraživanju međimurskih govora dao je i Ivan Zvonar. On se bavio samoglasnicima i njihovim grafičkim rješenjima i podjelom međimurskih govora pri čemu se oslanjao na međimurske narodne pjesme.

Fonologiju međimurskih govora pokušao je opisati i Bulcsu Laszlo 1994. i 2002. u suradnji sa zagrebačkim novinarom i publicistom Ivom Horvatom u članku *Kajkavska grafija – obojenost samoglasnika (otvorenost / zatvorenost)*.¹⁸

Knjiga *Međimurski dijalekt; Hrvatski kajkavski govori Međimurja* Đure Blažeka monografija je o hrvatskim kajkavskim govorima Međimurja. Kako kaže dr. Zvonimir

---

¹⁴ Oblak 1896: 44

¹⁵ Blažeka 2008: 7

¹⁶ Ivić 1961: 405

¹⁷ Šojat 1981: 331

¹⁸ Blažeka 2008: 10

Bartolić u predgovoru knjige, ona je višestruko važna jer na ubrzanu promjenu govora utječe niz čimbenika. Ponajprije, tu su suvremene brze, globalizacijske promjene – uslijed dominacija engleskoga jezika – a onda i dominacija standardnoga jezika što pospješuje uzmicanje dijalekata.¹⁹

Knjiga nudi pregled fonologije i morfologije međimurskoga dijalekta. Unutar vokalizma autor spominje prefonologizaciju do koje dolazi u međimurskim govorima, a također daje sinkronijski i dijakronijski pregled vokalizma. Unutar morfologije iznio je pregled imeničkih deklinacija.

3. ISTRAŽIVANJE

Istraživanje govora Črečana započela sam 2013. godine u okviru kolegija Dijalektologija hrvatskoga jezika: terenska istraživanja koji sam upisala kao izborni kolegij na trećoj godini studija Hrvatski jezik i književnost na Filozofskome fakultetu u Rijeci gdje je predmet istraživanja bilo određivanje pripadnosti govora Črečana kajkavskome narječju. Dijalektološka istraživanja činila su se zanimljiva već na kolegiju Uvod u dijalektologiju hrvatskoga jezika gdje sam se po prvi put susrela s materinjim govorom kao predmetom znanstvenog istraživanja te sam se zbog toga odlučila na istraživanje govora rodnog sela, Črečana.

Prvi i najvažniji dio istraživanju bilo je prikupljanje materijala, spontanoga govora i frazema koji se potom fonološki zapisao. Informatorice su bile: Nevenka Ozmec (rođena 1940. godine), Štefaniya Marcioš (rođena 1943. godine) i Terezija Kovačić (rođena 1954. godine). Iz zapisa transkripcije i prikupljenoga korpusa analizirane su fonološke (vokalske, konsonantske i akcenatske) značajke govora.

Dakle, cilj je radnje uz već postojeću literaturu²⁰ i vlastito istraživanje, obraditi fonologiju govora Črečana te prikupiti frazeme koji se u njemu koriste.

---

¹⁹ Blažeka 2008: 10

²⁰ Pisanje rada u velikoj se mjeri vodi zaključcima i istraživanjima iz knjige *Međimurski dijalekt; Hrvatski kajkavski govori Međimurja* Đure Blažeka. Neki su primjeri na terenu provjereni s obzirom na rezultate koje u knjizi donosi Đuro Blažeka.

4. DIJALEKATNA PRIPADNOST GOVORA ČREČANA

Područje Međimurja isključivo je kajkavski kraj koji Mijo Lončarić smješta u međimurski dijalekt. Đ. Blažeka međimurski dijalekt dijeli na 3 poddijalekta pri čemu u obzir uzima dva kriterija:

1. odnos refleksa jata i poluglasa u naglašenoj poziciji
2. odnos refleksa slogotvornog l i stražnjeg nazala o,

Poddijalekte je podijelio na skupine i podskupine s obzirom na trideset fonoloških i morfoloških kriterija;

Donji poddijalekt

1. preloška skupina,
2. goričanska skupina
3. donjodubravska skupina
4. serdaheljska skupina
5. orehovička skupina

Prijelazni govori: Draškovečka podskupina, Sveti Juraj u Trnju

Srednji poddijalekt

1. podturenska skupina
2. subotička skupina
3. čakovečka skupina
4. lopatinečka skupina
5. vratišinečka skupina

Prijelazni govori: Sivica, Knezovec

Prijelazni govori između srednjega i gornjega poddijalekta: govor Dragoslavca, macinečka podskupina.

Gornji poddijalekt

1. svetomartinska skupina
2. štrigovska skupina
3. stanetinačka skupina

Đ. Blažeka govor Črečana smješta u macinečku podskupinu. Macinečka je podskupina prijelazna podskupina između stanetinačke i čakovečke skupine. U gornji se dijalekt ne može smjestiti zato što ju karakterizira izjednačavanje jata i poluglasa u naglašenoj poziciji. S druge strane, prema većini fonoloških karakteristika, posebice po *-o* nastavku za m.r. jd. gl. p. r. i otvorenijim *e*- samoglasnicima koji su u primjerima donjeg i srednjeg poddijalekta zatvoreniji, bliža je stanetinečkoj i štrigovskoj skupini. U toj poddskupini nema diftonga.²¹

5. VOKALIZAM

5.1. Inventar

Lončarić (1996: 33) navodi da se za kajkavštinu može pretpostaviti jedan osnovni vokalski sustav u vrijeme kada je ona formirana kao posebna jedinica, tzv. pranmarječje. Taj je sustav jednak osnovi slovenskoga sustava. Za kajkavsko se narječje pretpostavljaju dva osnovna vokalska sustava – južni, veći dio, sjeverni dio, koji je jednak slovenskim panonskim govorima.

Ta su dva sustava strukturno jednaka:

<i>i</i>	<i>u</i>
<i>e</i>	<i>o</i>
<i>ɛ</i>	<i>ɔ</i>
<i>a</i>	

Silabem *r*.

Lončarić (1996: 68) smatra da je razlika između južnoga i sjevernoga sustava u porijeklu *o*-tipa vokala. Na većem području kajkavskoga narječja tj. na njezinu jugu refleks stražnjega nazala nešto je zatvoreniji (*ɔ* ili *o*) od kontinuantne etimološkog *o* (*o* ili *ɔ*), dok je u sjevernome dijelu situacija obrnuta. Razlika između ishodišnog SJS sustava i sustava u kajkavskome narječju je to da u kajkavskim sustavima stražnji nazal prelazi u vokal *o*-tipa, a prednji se izjednačio s etimološkim *e* u otvoreni vokal *e*-tipa (*ɛ*). Druga je razlika u tome da se u ishodišnome hrvatskome sustavu za jat pretpostavlja poseban vokal *ě*, dok se za kajkavštinu može pretpostaviti zatvoreno *e* (*e*).

²¹ Blažeka 2008: 99

Đuro Blažeka govori o prefonologizaciji prozodijskih suprasegmentalnih obilježja u segmentne do koje dolazi u međimurskome dijalektu.²² Ona se javlja kako bi se nadoknadila razlikovna obilježja u govorima u kojima se javlja opreka po kvantiteti i modulaciji. Kao posljedica te prefonologizacije u međimurskome dijalektu javljaju se samoglasnički inventari koji u naglašenoj poziciji znaju imati od deset do trinaest jedinica. Prema Blažekinu sinkronijskome pregledu međimurskoga dijalekta „u naglašenoj poziciji postoji 1 monofonški inventar i 6 diftonških inventara, a u nenaglašenoj poziciji 2 monofonška inventara“.²³ Osnovni se monofonški inventar u naglašenoj poziciji sastoji od deset samoglasnika:

Naglašena pozicija		Nenaglašena pozicija	
<i>i</i>	<i>u</i>	<i>y</i>	<i>ɯ</i>
<i>ĩ</i>	<i>o</i>	<i>e</i>	<i>o</i>
<i>ɛ</i>	<i>o</i>	<i>a</i>	
<i>e</i>	<i>ɔ</i>		
<i>ɛ̃</i>	<i>a</i>		

Silabem je r.²⁴

Taj je inventar u međimurskome dijalektu dominantan po utjecaju i raširenosti, a nalazi se u većini skupina donjega i srednjega poddijalekta te u stanetinečkoj skupini iz gornjega poddijalekta. Govornici iz mjesta koji imaju diftonške samoglasničke sustave prilagođavaju vokalizam svojih mjesnih govora ovome monofonškome sustavu, a razlog tomu je što je taj sustav na području Čakovca kamo školovanjem ili poslom gravitira mnogo stanovnika Međimurja.²⁵

---

²² Blažeka 2008: 22

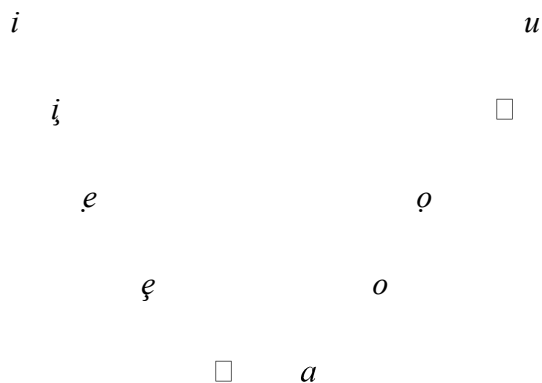
²³ Blažeka 2008: 22

²⁴ Blažeka 2008: 22

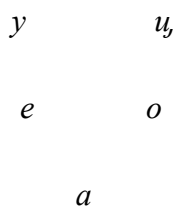
²⁵ Blažeka 2008: 22

Govor Črečana potvrđuje sedmeročlani vokalski sustav, ali i nove jedinice: /ɛ/ (*sɛ'm*, *dɛ'vet*, *tɛ*), /ɨ/ (*vɨ'li*, *zɨ'pj*, *bɨ*), /ɔ/ (*spɔ't*, *jɔ*, *ʃalɔ'to*), a vokalski trokut govora Črečana izgledao bi ovako:

Naglašena pozicija:

Nenaglašena pozicija:

Kao nosilac sloga može se pojaviti i *r*, npr. *vɨ'h*, *restɨ'gano*, *potɨ'ti*.

5.2. Realizacija

Fonem *ɨ* glas je između *e* i *i*, dok je *ɛ* vrlo otvoren glas. Blažeka (2008: 24) naglašava da su otvorenost i zatvorenost u većini govora donjega poddijalekta toliko izražene da se *ɨ* i *ɛ* u realizaciji mogu približiti fonemima višega i nižega reda: *ɨ* se približava *i*, a *ɛ* se približava *a*, međutim vrlo rijetko dolazi do fakultativnih realizacija višega i nižega reda.

Samoglasnik *y* u nenaglašenoj je poziciji nešto otvoreniji od *i*.

Samoglasnik *u* u nenaglašenoj je poziciji nešto otvoreniji od *u*.

Samoglasnik *ɛ* u pravilu je nešto zatvoreniji od standardnog *e*.

Samoglasnik *e*, nešto je otvoreniji od standardnog *e*, ali se kao standardno *e* rijetko realizira.

5.3. Distribucija

Samoglasnik *u* na početku riječi dobiva protezu *v*, npr. *vu vr'jak*, dok primjera za protezu *x* i *j* u govoru Črečana nema potvrde.

Samoglasnik *u* koji nije podrijetlom od *o* u inicijalnome položaju dobiva protetski suglasnik *v* npr. *vdr*, *vu*.

Proteza *v* moguća je i ispred *o* i zatvorenog *o*, npr. *vo'gel*, *vo'hnniti*, *vo'sko*.

Za međimurski dijalekt Blažeka (2008: 23) utvrđuje da se u posljednjem naglašenom slogu dvo – i višesložnih riječi uglavnom ne mogu naći samoglasnici *a* i *o*, npr. *ku'to*, a ovakav primjer potvrđuje i govor Črečana.

Na kraju dvo – i višesložnih riječi ne može se naći samoglasnik *o*, u tome slučaju na kraju riječi on prelazi u *o*, npr. *obl'ko*, *ned'lo*, *sub'to*.

U prvim slogovima samoglasnik *i* može stajati ispred *r*, npr. *mi'ren*, a u ostalim slogovima postoji takozvani „sekundarni jat“ (*ir* > *r* što je dalo *ir*)²⁶ npr. *klav'ir*. Prema istraživanju Blažeka (2008: 24), u ovim se govorima očekuje i pojava sekundarnoga jata, ali ista nije zabilježena u govoru Črečana.

Slogotvorno *r* kao naglašeni silabem ne može se naći u posljednjem slogu, a na početku redovito dobiva protetsko *x*, npr. *h'zati*, *h'vati*.

U zapisima promatranoga govora uočeno je gubljenje samoglasnika. Do gubljenja samoglasnika u međimurskome dijalektu uglavnom dolazi u nenaglašenoj poziciji, a tu pojavu vezuje se uz brzi tempo govora, ali i važniju činjenicu da se sva silina izgovora prenosi na naglašeni slog pa je izgovor nenaglašenih samoglasnika prije svega oslabljen i reduciran, a na kraju u nekim slučajevima otpada.²⁷ Prema primjerima koji slijede može se zaključiti da u govoru Črečana do gubljenja također dolazi u nenaglašenoj poziciji riječi.

---

²⁶ Blažeka 2008: 23

²⁷ Blažeka 2008: 61

Gubljenje početnih nenaglašenih samoglasnika:

1. Gubljenje početnoga *y*, npr. *Vanč* (*Ivan*), *vuim* (*izvan*), *zbeǵavati* (*izbjegavati*).
2. Gubljenje početnoga nenaglašenoga *u*, kod imenica u kosim padežima te analogijom u nominativu i glagolu, npr. N *uǵloǵ* G *uǵloka/bloka* (*prozor*)
N *uǵet* G *uǵeǵa/beǵa* *beǵovati* (*ručati*)
3. Gubljenje početnoga nenaglašenoga *u*, kod glagola, npr. *prebuǵy* (*promijeniti obuǵu*), *prebleǵy* (*preodjenuti*), *buǵy* (*obuti*), *ǵiǵy* (*otići*).

Gubljenje nenaglašenih samoglasnika u sredini riječi:

1. Gubljenje nenaglašenog *y* u sredini riječi, npr. *četri*, *Gorčan*.
2. Gubljenje nenaglašenoga *e* u sredini riječi, npr. *kervǵǵy/krvǵǵy*, *serǵina/srdina*, *sterliǵi/strliǵi*, *Serǵišće/Srdišće*.
3. Gubljenje nenaglašenoga *u* u sredini riječi, npr. *zajtrǵk*.
4. Gubljenje nenaglašenoga *a* u sredini riječi, npr. *brdoǵka*.
5. Gubljenje nenaglašenoga *o* u sredini riječi, npr. *Krišpǵtje*.

Velik broj gubljenja nenaglašenih samoglasnika u sredini riječi literatura objašnjava i utjecajem mađarskoga jezika jer tamo postoji pravilo da se u višesložnim riječima gubi kratak vokal iza naglašenoga samoglasnika.²⁸

Gubljenje nenaglašenih samoglasnika na kraju riječi u zapisu govora Črečana nije potvrđeno, a izuzetak je gubitak *e* u prilogu *toboš* „tobože“ za koji je utvrđeno (Blažeka 2008: 65) da se pojavljuje u čitavome međimurskome dijalektu.

Među obilježjima vokalizma u međimurskome dijalektu navodi se i hijat, odnosno načini izbjegavanja hijata koji se također potvrđuju u govoru Črečana. Tri su načina izbjegavanja hijata²⁹:

1. Pretvaranje samoglasnika u suglasnik, npr. *u > f* (*joǵkaty*).
2. Kontrakcija, npr. *noǵpak*, *ko'da*, *prebuǵy se*, *prebleǵi*, *prǵiti*.
3. Ispred nastavka *–o* za m.r. jd. gl.p.r. hijat se gotovo uvijek izbjegava, npr. *ǵǵšo*, *ǵǵšo*, *ǵǵšo*, *donǵšo*, dok se ispred *–yo* hijat izbjegava fakultativno, npr. *vǵzǵ*, *hǵdjǵ*.

²⁸ Blažeka 2008: 63

²⁹ Blažeka 2008: 65

U govoru Črečana za m.r. jd. gl.p.r. javljaju se i oblici: *io* > *i*, npr. *d*□*bi*□, *b*□□, *ao* > *o*□ npr. *d*□*lo*□, *r*□*ko*□, *uo* > □□, npr. □□□, *eo* > *e*□, npr. *ž*□*ve*□, *m*□□.

5.4. Podrijetlo

Važna pojava u razvoju kajkavskoga vokalizma do koje dolazi na velikom području i koja je povezana sa kvantitetom je razvoj kontinuantne izjednačenog jata i poluglasa.³⁰ Taj se razvoj javlja na većem području i uglavnom je diftongiran, a diftong je najčešće *ie*, rijetko *ei*. Ova se diftongacija smatra starijom pojavom u vokalizmu, datira u 14. stoljeće, a već u 16. stoljeću postoje zapisi diftongiranoga drugoga *e* koji se pronalaze kod Pergošića.³¹ Danas postoji i diftongacija dugoga *e* i drugih vokala, međutim to je kasnija pojava. U pojedinim govorima kasnije dolazi i do diftongiranja dugih vokala npr. *a* > □, *o* > □, □ > □. Uzrok, kao i prvoj diftongaciji potreba je za povećanom razabirljivosti koja je vezana uz nepostojanje opreke po kvantiteti. U jednačenju jata i poluglasa postoje i odstupanja, npr. u prvom odstupanju jat nije dao *ē* nego obično *e*; *deh*, *oteč*, u drugom je odstupanju poluglas zadržan, tj. on se ostvaruje u govoru kao svojevrsna stanka; *dən* > *d'n*, *səm* > *s'm*. Takva su odstupanja potvrđena u međimurskome dijalektu i govoru Črečana. Također, utvrđeno je pravilo (Blažeka 2008: 52) prema kojemu „u gornjemu poddijalektu na mjestu poluglasa stoji e-samoglasnik samo pred nazalom, npr. *deh*, *mehšy*, a u svim drugim slučajevima otvoreni e-samoglasnici, npr. *p*□*s*, *p*□*kel*, *m*□*xky*“. U govoru Črečana potvrđeni su primjeri s otvorenim e-samoglasnicima, ali ne može se u potpunosti tvrditi da na mjestu poluglasa e-samoglasnik stoji samo pred nazalom što vidimo u primjerima: *dēdek*, *odr*□*zala*, *sēstra*. U nenaglašenoj poziciji poluglas se reflektira kao *e*, npr. *sēm*, *deh*.

Dugi se jat u nenaglašenoj poziciji u međimurskome dijalektu u većini govora reflektirao kao jednoglasnik *i*, a kratki jat kao *e*.³² U govoru Črečana dugi se jat ostvaruje kao *e*, npr. *dv*□ (*dvije*), *d*□*te* (*dijete*), *c*□*li* (*cijeli*). Kratki se jat može ostvariti kao otvoreno *e*, npr. *tjēden*, *cvēsti*, *pēnezi*, ali i kao *e*, npr. *geždo* (*gnijezdo*), *grēti* (*grijati*). Refleks jata u nenaglašenoj poziciji u macinečkoj je podskupini *y*, a za je takav refleks Blažeka (2008: 51) utvrdio da se nalazi u govorima međimurskoga dijalekta koji su bliži prekomurskim i prleškim dijalektima. U govoru Črečana refleks jata u nenaglašenoj poziciji također je *y*, npr. u komparativima *b*□*žyšy*, *lepšyšy*, *goršyšy* te u prilogima: *do*ly, *go*ry, *hu*šy.

³⁰ Lončarić 1996: 74

³¹ Lončarić 1996: 74

³² Blažeka 2008: 51

Uz obilježja kajkavske fonologije važno je spomenuti još jednu značajku kajkavskih govora, tzv. drugu kajkavsku jednadžbu – u kojoj dolazi do izjednačavanja $\square$ i $\square$ u $\varnothing$. U većini kajkavskih govora postoji ovakvo izjednačavanje, međutim postoje govori s rezultatima koji odstupaju. Tako je na sjeveru kajkavskog narječja rezultat otvoreniji vokal o tipa, u samoborskim, vukomeričko – pokupskim, glogovičko – bilogorskim govorima rezultat izjednačavanja je vokal u, dok neki gorskokotarski i sjeverozapadni (međimurski dijalekt) ne poštuju drugu kajkavsku jednadžbu. Govor Črečana, koji pripada međimurskom dijalektu, odstupa od druge kajkavske jednadžbe: $\square > u$, $\square > o$ što vidimo u primjerima: *súza*, *mož*, *roko*.

Stražnji se nazal u naglašenoj poziciji izjednačio s o: dugi kao $\varnothing$, npr. *ve□□rj $\varnothing$* , *R□jter $\varnothing$* , a kratki kao o, npr. $\square$ *sem*, *d□jšo*. U nenaglašenoj se poziciji stari stražnji nazal reflektirao kao u, npr. *u**pl**òk*, *u**p**èt*.

Stari prednji nazal ϵ i etimološko e izjednačili su se: duge kontinuantе kao nešto manje otvoreno e, može se reći srednje, a kratke kontinuantе kao vrlo otvoreno $\square$ (Blažeka 2008: 54). Kontinuantе polazno dugog prednjeg nazala i etimološkoga e u govoru Črečana dale su manje otvoreno e, a kontinuantе polaznokratkih vokala otvoreno e, npr. *ve□□rj $\varnothing$* , *poj□la*, *sębi*, *dęvet*, *plęli*.

Za čitavi međimurski dijalekt karakteristična je pojava slogotvornoga r koje nije uklonjeno iz sustava te se s njim vezano govori o dubletama *r ϵ* i *er*, npr. $\square$ *rleño*, $\square$ *erleño*.³³ U govoru Črečana najčešće se čuju oblici $\square$ *rño*, $\square$ *rleño*, $\square$ *rjořka*, *prřst*, *vrřh*, *krřst*, *smrřt* a još se rjeđe oblici s *er* mogu čuti kod mlađih govornika. Kao razlog nestajanja oblika *er* navodi se „ne samo gubitak arhaičnih jezičnih osobina, već i prebacivanje sve siline izgovora na naglašene samoglasnike čime izgovor naglašениh samoglasnika slabi“.³⁴ Neki od navedениh primjera pokazuju i čuvanje skupine –čr (<*čr i *čer). Blažeka (2008: 80) navodi da se samoglasnik e u tim skupovima javlja fakultativno samo u nenaglašenoj poziciji, npr. $\square$ (e)*rřninana*, $\square$ (e)*rřleño*, međutim u govoru Črečana uglavnom se ostvaruju oblici bez samoglasnika e.

³³ Blažeka 2008: 59

³⁴ Blažeka 2008: 59

Tablica 1. Podrijetlo samoglasnika

$i < \bar{i}, \bar{i}$	<i>luš□□je, hod□li, m□, d□šli, □šle, h□ža, d□mo</i>
$\dot{i} < \bar{i}$	<i>sl□bȳ</i>
$e < \bar{e}$ $< \bar{e}$	<i>l□t, c□li, dv□, m□la</i> <i>m□ša</i>
$\text{ę} < \text{ě}$	<i>tjęden, plęli, tę, plęla</i>
$\text{o} < \bar{o}$	<i>j□họ, ml□dencọ</i>
$o < \bar{o}$	<i>m□ja, p□l, d□jšo</i>
$u < \bar{u}, \bar{u}$	<i>k□pila, □no, D□jnkovc, m□zika, t□, v□ni</i>
$a < \text{ǣ}$	<i>h□ljine, k□m, k□j</i>

$y < \bar{y}$	<i>□ovȳk, bojšȳšȳ</i>
$e < \text{ə}$ $< \text{ě}$	<i>oȳec, sędem</i> <i>ned□lo</i>
$o < l$	<i>d□lo, □šo</i>
$a < \text{ǣ}$	<i>plat□ty, t□gaty</i>

6. KONSONANTIZAM

6.1. Inventar

Istraživači se slažu da kajkavski konsonantizam nije doživio tako velike i raznolike promjene kao vokalizam i prozodija kajkavskoga narječja te da u njemu nema tolike raznovrsnosti. Ipak, Lončarić napominje, i konsonantizam karakteriziraju promjene takvoga ranga koje su važne za slavenske jezike u cjelini, pa i za slavenske skupine jezika.³⁵

³⁵ Lončarić 1996:95

U literaturi se razlikuje pet inventara međimurskoga dijalekta s obzirom na postojanje sonanata: *l*, *ń*, *□*, *ĩ* i *□*.³⁶ Inventar zastupljen u macinečkoj podskupini čine:

Sonanti	Šumnici
<i>□</i> <i>v</i> <i>m</i>	<i>p</i> <i>b</i> <i>f</i>
<i>l</i> <i>r</i> <i>n</i>	<i>t</i> <i>d</i>
<i>j</i> <i>ĩ</i> (<i>ń</i>)	<i>c</i> <i>s</i> <i>z</i>
	<i>□</i> <i>□</i> <i>š</i> <i>ž</i>
	<i>k</i> <i>g</i> <i>x</i>

U inventaru nema *l* i *ń*, a zvučna palatalna afrikata *□* postoji samo u skupu *ž□*, kao refleksu starih skupova **zdj* = **zgj* te u posuđenicama.³⁷

6.2. Distribucija

Kao i u glavnini kajkavskih govora, zvučni opstruenti u finalnom položaju pred stankom prelaze u svoje bezvučne parnjake, npr. *str□k*, *pr□tif*, *krof*, *praf*.

Fonem *v* u distribuciji može imati dvije uloge: ulogu sonanta (ispred samoglasnika i iza šumnika) i ulogu zvučnog opstruenta sa šumnikom *f* kao bezvučnim parom u svim ostalim pozicijama, npr. *trg□fko*, *praf*, *□f*, *pr□tif*.³⁸ Gubi se u mnogim suglasničkim skupinama, npr. *s□*, *□etřtek*, *sraka*. Prijedlog **və* ispred zvučnih suglasnika i sonanata ostvaruje se kao *v*, npr. *v ned□lo*, *v d□skač*, dok se ispred bezvučnih suglasnika ostvaruje kao *f*, npr. *f sub□to*, *f k□šti*, *f Srdišće*. Na isti se način ostvaruje i prefiks **və-*, dakle ispred zvučnih suglasnika i sonanata pojavljuje se kao *v*, npr. *vgriznuti*, *vrediti*, a ispred bezvučnih vokala *v* prelazi u *f*, npr. *ftrěfiti*, *ftrgnuti*. Ispred *m* prefiks **və-* prešao je u *x*, npr. *hmřla*.

Izgovor spiranta *x* u međimurskim govorima uglavnom je velaran, rijetko faringalan, a atikulira se na stražnjem nepcu bez obzira na to koji fonem dolazi iza njega.³⁹ Blažeka (2008: 71) zaključuje da je spirant *x* potvrđen u leksičkim morfemima te se u cijelom međimurskom

³⁶ Blažeka 2008: 67

³⁷ Blažeka 2008: 87

³⁸ Blažeka 2008: 69

³⁹ Blažeka 2008: 71

dijalektu gubi u imenici $\square\acute{e}r / x\square\acute{e}r$.⁴⁰ Do istog se zaključka došlo i u ovom istraživanju na području Črečana ($\square\acute{e}r$). Osim toga, u govoru Črečana spirant x sačuvan je u svim pozicijama u riječi: u inicijalnoj (npr. *hřkati*), medijalnoj (npr. *kihati*) te finalnoj poziciji (npr. *kruh*). U gramatičkim morfemima situacija je obrnuta i spirant x postojan je u većini govora gornjega poddijalekta i macinečke podskupine uz neke iznimke koje potvrđuje i govor Črečana, npr. u L mn. imenica ž.r. i s.r. x je prešao u j (npr. *v gorićaj, na rokaj, na nogaj, na vuħaj*). Nadalje, postojanost spiranta x u međimurskom dijalektu jedna je od jezičnih značajki po kojoj se međimurski govori značajno razlikuju od prekomurskih govora gdje se u finalnoj ili medijalnoj poziciji ili gubi ili prelazi u j , a ponekad se gubi i u inicijalnoj poziciji.⁴¹

Osim kao nastavak kojim se tvori m.r.jd.gl.p.r. ($l > u$), npr. *b□□, m□□, gj□□*, poluvokalno $\square$ u nekim riječima dolazi u leksičkome korijenu gdje je l na kraju inicijalnoga ili medijalnoga sloga prešlo u $\square$, npr. *d□'ako*, međutim ta se promjena ne provodi dosljedno, npr. *koleño, kolīne*. Iz ovih se primjera može zaključiti da se polazno l čuva ispred prednjih vokala. Za govore istočnog Međimurja karakteristična je palatalizacija l koja se dosljedno provodi ispred svih prednjih samoglasnika u naglašenoj i nenaglašenoj poziciji.⁴² Za razliku od istočnog Međimurja, u govoru Črečana u većini primjera palatalizacije l nema te umjesto osnovnog l stoji l , npr. *ned□lo, k□lena, □□iteli*, međutim u zapisu govora postoji primjer riječi *nedēljo* koji potvrđuje palatalizaciju. Ovaj primjer mogao bi se pripisati utjecaju standarda zato što se takvi primjeri mogu čuti kod i mlađih govornika.

Polazno *nj* ostvaruje se kao n , npr. *niħati* ili kao j što se posebice vidi kod zamjenica, npr. *jēgov, jēgova, jēna*, ali i kao *nj* u novim leksemima i kod mlađih govornika pod utjecajem standarda, npr. *njuškati*.

Refleks staroga d' u najvećem je dijelu međimurskoga dijalekta kao i u govoru Črečana j , npr. *br□ja, ž□jen*, a u komparativima na mjestu d' dolazi j , npr. *mlajši*.

Staro *stj=skj* u cijelom je međimurskome dijalektu te u govoru Črečana dalo $\acute{s}\square$, npr. *luš□ije, iš□em, proš□eje, moš□a*, a neki glagolski pridjevi mogu imati oblik na *-stjen-* i *-s□en-*, npr. *puš□eni, ũbroš□eni, pritiš□eni, namoš□eni* i takvi oblici sa *-jen*, smatra Blažeka (2008: 79), rezultat su novije tvorbe tim morfemom.

⁴⁰ Blažeka 2008: 71

⁴¹ Blažeka 2008: 71

⁴² Blažeka 2008: 74

Sekundarni skup *tj* ostao je nepromijenjen u zbirnim imenicama, I. jd. imenica I-deklinacije i rednim brojevima, npr. *trę̃tjy*, *cv□tje*.

Staro **zđj* = **zgj* dalo je *ž□*, npr. *dě̃ž□a*.

Sekvencija *rj* na mjestu praslavenskoga palatalnoga *r'* potvrđuje se u imenici *mořje*, ali isključivo kod starijih govornika, te u imenici *v□□□rja*, a G pl. imenice *riřbar* glasio bi *riřbara*. Ta se sekvencija javlja i u pridjevu trpnom glagola IV. vrste koji se tvori morfemom – *en*, npr. *pokvařjeny*, *zakuřjeny*, ali se u govoru Črečana sve češće ostvaruju oblici bez *j*, npr. *pokvařeny*, *zakuřeny* dok se prethodni oblici u govoru Črečana mogu čuti kod starijih govornika. Međutim, sekvencija se redovito javlja kod glagola V. vrste na –*rjaty* u svim oblicima: *nadvōrjaty*, *pregovōrjaty*, a isto tako postoji u prezentu i imperativu, npr. *xm□rjem* (prez.), *xhmērjy* (imp.).

U svim istraženim (Blažeka 2008: 81) govorima pa i u govoru Črečana *j* se gubi fakultativno u sljedećim pozicijama:

a) kad je morf u 2.l.jd. i mn. imperativa glagola I vrste 7. razreda kojima infinitivna i prezentska osnova završava na *i*: *skri' se / skrite se*, *pi' / pite*, *xmi' se / xmite se*, *gle' / glẽte*

b) u vezniku *kaj*: *k□ smo luš□□je m□li k□ smo c□kare plę̃li*

c) u zamjenici *nekaj*: *neka su ti donę̃šli*

Govor Črečana potvrđuje i neke pojedinačne primjere s *j*, npr. *vaj̃dlyn*, *prẽjdy*, *prujslek*, *kujsek*. Sonant *j* u govoru Črečana javlja se kao navezak u priloga, npr. *kořmaj* koji se danas može čuti samo kod starijih govornika.⁴³

Samoglasnik *u* koji nije podrijetlom od *o* u inicijalnome položaju dobiva protetski suglasnik *v* npr. *v□dr□*, *vu□□la*.

U govoru Črečana rijetke su zamjene suglasnika u skupovima, ali se potvrđuju u nekim primjerima: *gn* > *gv* (*gvę̃casty*), *hv* > *f* (*fō̃la*, *fō̃liti*), *mr* > *br* (*nẽbrem*), *skl* > *řkl* (*řkliřko*), *pt* > *ft* (*f̃tič*), *tr* > *fr* (*frat̃ity*), *tm* > *km* (*km̃ica*), *zm* > *řm* (*č̃iřma*), *řrv* > *řrm* (*řr̃mlaty*).

U govoru Črečana dolazi i do ispadanja nekih suglasnika u skupovima među kojima su: *□r-* u *□* (*□□ž*), *dn* > *n* (*ję̃n*, *ję̃na*), *gd* > *d* (*d□*), *x□* > *□* (*□□řka*), *xl* > *l* (*rõxy*), *jn* > *n*

⁴³ Kod mlađih se govornika ovaj prilog ne koristi.

(žěny, laŋny, koŋbaj), jš > š (gršy), kvr- > kr (krŋiti), st > s (rošejo), svl- > sl- (slŋity), svr- > sr- (srbŋty, sraŋa), tpr > pr (opry), tvr > tr (ŋetrtek, ŋetrty), vl > l (lŋsy, lođaty), vs > s (saky, si), skupina zd čuva se u riječi pažduh.

Gubici fonema vrlo česti kod ojkonima te odgovarajućih etnika i ktetika. Takvi se kraći oblici upotrebljavaju u dotičnim mjesnim govorima i njihovoj okolini, a često se prošire i na područje cijeloga dijalekta.⁴⁴ U govoru Črečana javlja se oblik *Prslovec* (*Pribislavec*), te se potvrđuje metateza u primjeru imenice *rumoř* (*ormar*). Do kraćenja dolazi u prezentskim oblicima, npr. *viđiš* / *viš*, *bođem* / *boŋ* te u imperativnim oblicima *gleđaj* / *gle*, *pogleđaj* / *pogle*, *beži* / *beš*, *hođi* / *hoj*.

6.3. Podrijetlo suglasnika

Tablica 2. Podrijetlo suglasnika

<i>x</i> < <i>r</i> < <i>və</i> -	kao proteza ispred <i>r</i> , npr. <i>xřzatiy</i> <i>və</i> - ispred <i>m</i> , npr. <i>xmrty</i> , <i>hmiŋty</i>
<i>v</i> < <i>ø, u</i> < <i>ø, o</i> < <i>m</i> < <i>x</i>	kao proteza pred inicijalnim <i>u</i> , npr. <i>vuŋity</i> , <i>vudriŋty</i> , <i>vulica</i> kao proteza pred inicijalnim <i>ø, o</i> , npr. <i>voğel</i> , <i>voŋniti</i> , <i>vŋsko</i> npr. <i>lakovŋn</i> , <i>lakovnica</i> npr. <i>rašove</i>
<i>j</i> < <i>d'</i> < <i>i</i> < <i>ŋ</i> < <i>ø</i> < <i>rj</i> < <i>u</i> < <i>-aj</i> < <i>l</i>	npr., <i>breja</i> , <i>mēja</i> u komparativima nekih pridjeva, npr. <i>bojšy</i> , <i>mlajšy</i> , <i>rajšy</i> u skupovima <i>jt</i> , <i>jd</i> u tvorenica s glagolima na <i>-ity</i> , <i>pojty</i> , <i>dojty</i> , <i>vujty</i> u slijedu <i>jn</i> , npr. <i>vajŋkuš</i> , <i>fojŋky</i> , <i>gajŋk</i> iza samoglasnika u medijalnomo slogu, npr. <i>kujsŋk</i> u oblicima za D ličnim zamjenica za 1. i 2. lice te povratnoj zamjenici, npr. <i>měj</i> , <i>těj</i> , <i>sěj</i> npr. <i>porjeno</i> , <i>mořje</i> , <i>gořje</i> npr. <i>dvanŋjst</i> , <i>jedinŋjst</i> , <i>dvaŋjst</i> npr. <i>kralica</i> , <i>piliti</i> , <i>luđy</i>
<i>r</i> < <i>ž</i> < <i>rj</i>	intervokalno u prezentu glagola <i>moŋy</i> te njegovih kompozita, npr. <i>mořem</i> , <i>pomořem</i> , <i>mořeš</i> u skupu <i>rj</i> npr. <i>mořje</i> , <i>gořje</i>

⁴⁴ Blažeka 2008:96

$\text{ } < l$	kao nastavak za m.r.jd. gl.p.r., npr. <i>pl̩ti̩, z̩pj̩</i>
$m < \emptyset$ $< v$	npr. <i>no̩mpak, zdo̩bram, sko̩rom</i> npr. <i>žr̩mlaty</i>
$n < n'$	npr. <i>kn̩ga, o̩gen, gl̩žen</i>
$\tilde{i} < n'$	npr. <i>ko'ĩ</i>
$f < v$	npr. <i>žerj̩fka, lalufka</i>
$\check{c} < \check{s}$	npr. <i>iš̩em, kleš̩a, tiš̩i, priš̩i'</i>
$\text{ } < d'$ $< \check{z}$	npr. <i>xr̩a, hr̩̩vi, hr̩aty</i> npr. <i>de'ž̩, dež̩ 'oto</i> u posuđenicama, npr. <i>ak̩, meper̩, Maarija̩, in̩e</i>
$\check{z} < z$	npr. <i>mužik̩ši</i>
$g < k$	npr. <i>šegeštirija</i>

7. PROZODIJA

Stjepan Ivšić u radu 1936. godine uvodi pojam osnovna kajkavska akcentuacija. U tome radu Ivšić je pokušao rekonstruirati kajkavski prozodijski sustav na temelju sadašnjega stanja u kajkavskoj akcentuaciji. Ivšić je uspio utvrditi zakonitosti koje su karakteristične za većinu kajkavskih govora i pomoću njih rekonstruirati ishodišni kajkavski prozodijski sustav. Također, dokazao je da je kajkavsko narječje dio hrvatskoga jezika. Ivšić dijeli kajkavske govore najprije u dvije skupine: a) stariju konzervativnu i b) mlađu revolucionarnu, u kojima se opet razlikuju 4 skupine:

- I. starija kajkavska sa čuvanjem razvijenog metatonijskog $\hat{}$ (tip: *posēkel - posēkli*)
- II. čakavsko-kajkavska s akcentom $\text{ }^{\text{~}}$ mjesto kajkavskog metatonijskog $\hat{}$ (tip: *posīkal – po-šikli*)
- III. mlađa kajkavska s metatonijom akcenata (tip: *pošekel - posekli*)
- IV. mlađa kajkavska s metatonijom akcenata $\hat{\sim}$ i s metataksom (progresivnom i regresivnom) akcenta $\text{ }^{\text{~}}$ s regresivnom metataksom metatiniranih $\hat{\sim}$ u nekim govorima.⁴⁵

⁴⁵ Lončarić 1996:39

Osnovnu kajkavsku akcentuaciju čini specifična distribucija općeslavenskih i zapadnojužnoslavenskih procesa, to se najprije odnosi na novi praslavenski akut i novi praslavenski cirkumfleks.⁴⁶ OKA forimira se oko 10. stoljeća. U to vrijeme dolazi promjena, slovenski se jezik i kajkavsko narječje razdvajaju svak svojim razvojem. Osnovna je kajkavska akcentuacija po inventaru bila troakcenatska, tj. sastojala se od tri naglaska – jedan kratki (kratki) i dva duga (dugosilazni – cirkumfleks, dugouzlazni – akut), preciznije se može reći pet prozodema – tri naglaska i dvije nenaglašene jedinice: kračine i prednaglasne duljine.⁴⁷ Slog u riječi može biti dug ili kratak, osim sloga iza naglaska, koji može biti samo kratak. Duljina je fonološka kad je povezana sa silinom ili ispred nje. Naglašen može biti dug i kratak slog. Svi prozodemi se mogu naći na svakome mjestu u riječi. Naglašena duljina može doći samo ispred sloga.

U proučavanju osnovne kajkavske akcentuacije Stjepan Ivšić otkriva jednu zanimljivu pojavu slavenskih jezika – metatoniju cirkumfleksa u akut i akuta u cirkumfleks na području sjeveroistočnih kajkavskih govora, a njezin je nastanak još je uvijek otvoreno pitanje.⁴⁸

S. Ivšić unakrsnu metatoniju smatra mlađom pojavom i povezuje ju s govorima s ograničenim mjestom naglaska te sa govorima koji imaju prednaglasnu duljinu nastalu pomicanjem siline sa starijih naglašenih slogova. Tu je važna činjenica da su govori sa prednaglasnom duljinom i govori sa ograničenim mjestom dva odvojena područja. Međutim, unakrsna metatonija mogla bi biti i starija pojava i onda se povezuje jednog drugom pojavom, unakrsnom metataksom siline na kratkim slogovima – progresivnom i regeresivnom metataksom.

Z. Junković te dvije pojave, unakrsnu metatoniju i unakrsnu metataksu, svodi pod jednu – unakrsnu metataksu. Kako postoje govori samo sa unakrsnom metatonijom, može se zaključiti da one nastaju u različito, metatonija ranije, metataksa kasnije.

S. Ivšić u jednome je mjestu pronašao još jedan akcenatski tip u kojem postoji prijelaz novoga praslavenskoga akuta u cirkumfleks s regeresivnom metataksom siline u kratkim slogovima, međutim opet postoje dvoumice oko njezina nastanka. Mogla je nastati u novije vrijeme pod utjecajem novoštokavskih govora, ili je starija.

---

⁴⁶ Lončarić 1996:39

⁴⁷ Lončarić 1996:39

⁴⁸ Lončarić 1996:39

Dosad su u kajkavskome narječju pronađena 22 različita tipa prozodijskih sustava, a Lončarić je pretpostavio da se u neistraženim kajkavskim mjesnim govorima sigurno nalazi još nekoliko tipova.⁴⁹ Prema zastupljenosti triju prozodijskih obilježja – mjesto naglaska, kvalitete i modulacije, ta 22 sustava čini pet skupina. U podjeli Mije Lončarića govor Črečana pripada skupini E, skupini sa samo jedim obilježjem – mjestom naglaska. Dakle, to je sustav u kojem fonološku funkciju ima jedno prozodijsko obilježje, u ovome slučaju mjesto naglaska. Međimurski govori s ovakvim sustavom kao posljedicu gubljenja opreke po kvantiteti imali su povećanje vokalskoga sustava, odnosno prefonologizaciju⁵⁰ fonološkim sredstvom druge vrste. Lončarić ističe kako nigdje drugdje u slavenskom svijetu nema kao u kajkavštini na tako malom prostoru tako velikih razlika u akcentuaciji, ni tipološki ni genetski.⁵¹

S akcentuacijom kajkavskoga narječja vezuje se i pojava mijenjanja artikulacije ili redukcija neakcentiranih vokala. Ova se pojava posebice odnosi na sustave u kojima je fonološki relevantno samo mjesto naglaska. „Budući da je mjesto siline jedino fonološki relevantno, intenzitet ostvaraja siline na naglašenom slogu znatno je jači nego u onim govorima koji imaju opreke po kvantiteti i modulaciji“.⁵² Dakle, pošto se silina koncentrira na akcentiranom vokalu, neakcentirani vokali postaju skloni različitim redukcijama. Zbog svega toga kaže se da je kajkavska akcentuacija labavija je od štokavske.⁵³ Postoje tri faze zatvaranja:

1. zatvaranje prema /u/
2. zatvaranje do /ø/ (primjer: *kāko* > *kāku* > *kākø*)
3. redukcija čitava sloga (primjer: *jedāmpuṭ* > *jēmpuṭ*)

Kao što smo već utvrdili, međimurski dijalekt pripada E skupini u kojoj je fonološki relevantno samo mjesto naglaska, pa postoje uvjeti za ovakve promjene. U zapisu govora Črečana primjeri su koji potvrđuju mijenjanje artikulacije (zatvaranje) ili redukcija

---

⁴⁹ Lončarić 1996:57

⁵⁰ Lončarić 1996:63

⁵¹ Lončarić 1996:63

⁵² Blažeka 2008:17

⁵³ Blažeka 2008:17

neakcentiranih vokala do $\emptyset$: *tamo* > *ta'm*, *kako* > *ka'k*, i redukciju slogova: *jeda'nput*, *bu'dem* > *je'mpot*, *bo'm*.

Značajke kajkavske akcentuacije koje navodi Lončarić Blažeka potvrđuje u međimurskome dijalektu, uz napomenu da Blažeka u skupinu E u kojoj je relevantno samo mjesto naglasaka uz međimurske govore ubraja i ludbreške govore kraj rijeke Drave, a također i neke govore istočno od Varaždina (Blažeka 2008: 18). Obilježja kajkavske akcentuacije vrijede i za akcentuaciju govora Črečana. Dakle, naglasak može biti na inicijalnome (*ž□velo*), medijalnome (*hod□ti*) i finalnome (*pur□n*) slogu riječi. U načelu toničke riječi imaju jedan naglasak, a atoničke riječi mogu biti ili samo proklitike ili proklitike i enklitike, što je općekajkavska osobina.

U literaturi se govori o stilističkoj vrijednosti naglasaka, odnosno „u nekim se afektivnijim iskazima mjesto naglasaka može razlikovati od uobičajenog: u jednim se primjerima pomiče prema kraju (ako je osnovni naglasak na početnim slogovima riječi), a u drugim prema početku (ako je osnovni naglasak na završnim slogovima riječi)“.⁵⁴ Stilistička se vrijednost naglasaka vidi u kategoriji zbirnih imenica na *-je*. One vrlo često imaju pejorativno značenje, a najčešće se radi o predmetima neuredno nabacanima na jednu hrpu, npr. *xla□ovjè*, *ga□ovjè*, *glaz□ovjè* na kojima se pejorativno značenje može pojačati naglašavanjem posljednjega sloga.⁵⁵ Navedene se zbirne imenice u istoj funkciji mogu čuti u i govoru Črečana, npr. *Pospravi to' xla□ovjè*, *Tàm je sè pùno glaz□ovjà*. S obzirom na činjenicu da takvih primjera ima mnogo, moglo bi se na neki način govoriti o slobodnom mjestu naglasaka u nekim kategorijama.⁵⁶

Osim stilističke vrijednosti naglasaka, dosadašnja istraživanja potvrđuju da samo mjesto naglasaka može imati razlikovnu funkciju, odnosno njima se otvaraju različite riječi i njihovi oblici. Takvi primjeri su: *Go'spa* (Velika Gospa) / *gospa'* – gospođa (pejorativno značenje) koji se može čuti i u govoru Črečana, s druge strane razlika u primjeru *Cìgan* (karakterna osobina) / *Cigòn* (Rom) u govoru Črečana rijetko se čuje i to kod starijih govornika.

---

⁵⁴ Blažeka 2008:21

⁵⁵ Blažeka 2008:20

⁵⁶ Blažeka 2008: 22

8. ZAKLJUČAK

Črečan je naselje u Međimurskoj županiji smješteno na jugozapadnome dijelu Međimurja. Područje Međimurja isključivo je kajkavski kraj i dijalektološki pripada međimurskome dijalektu. U podjeli međimurskoga dijalekta govor Črečana smješten je u macinečku podskupinu, prijelaznu skupinu između stanetinečke i čakovečke.

Govor Črečana potvrđuje sedmeročlani vokalski sustav, ali i nove jedinice a to su: /ɛ/ (*sɛ̌m, dɛ̌vet, tɛ̌*), /ɔ/ (*vɔ̌li, zɔ̌pj, bɔ̌*), /ɔ̌/ (*spɔ̌t, jɔ̌, šalɔ̌to*). Vokalizam govora Črečana potvrđuje vokalske značajke međimurskoga dijalekta, a među njima su: samoglasnik *u* na početku riječi dobiva protezu *v* ili *x*, na kraju dvo – i višesložnih riječi ne mogu se naći samoglasnici *a* i *o*, u tome slučaju *a* prelazi u *ɔ*, a *o* na kraju riječi prelazi u *ɔ̌*. U govoru je uočeno gubljenje samoglasnika u nenaglašenoj poziciji i ono se pripisuje utjecaju mađarskoga jezika. Gubljenje nenaglašenih samoglasnika na kraju riječi u zapisu govora Črečana nije potvrđeno, a izuzetak je gubitak *e* u prilogu *toboš* „tobože“ koji se javlja u čitavome međimurskome dijalektu. Važna pojava u razvoju kajkavskoga vokalizma do koje dolazi na velikom području i koja je povezana s kvantitetom razvoj je kontinuantne izjednačenog jata i poluglasa. U jednačenju jata i poluglasa i međimurski dijalekt i govor Črečana potvrđuje odstupanja. Tako se jat i poluglas nisu izjednačili u rezultatu, a što potvrđuju primjeri: *deh, oteč*.

Iako se smatra da kajkavski konsonantizam nije doživio promjene u razmjeru vokalizma, i konsonantizam karakteriziraju promjene koje su važne za slavenske jezike općenito. Inventar zastupljen u macinečkoj podskupini čine sonanti: *ɔ̌, v, l, j, r, m, n, ɪ̌ (ń)* te šumnici: *p, b, f, t, d, c, z, s, ʃ, ʒ, k, g, x* dok u inventaru nema *ʎ* i *ɲ*, a zvučna palatalna afrikata *tʃ* postoji samo u skupu *ʒtʃ*, kao refleksu starih skupova **zdj = *zgj* te u posuđenicama. Značajke su konsonantizma u govoru Črečana: zvučni opstruenti u finalnom položaju pred stankom prelaze u svoje bezvučne parnjake, npr. *strɔ̌k, prɔ̌tif*, fonem *v* u distribuciji može imati ulogu sonanta (ispred samoglasnika i iza šumnika) i ulogu zvučnog opstruenta sa šumnikom *f*, a gubi se u mnogim suglasničkim skupinama. Prijedlog **və* ispred zvučnih suglasnika i sonanata ostvaruje se kao *v*, ispred bezvučnih suglasnika kao *f*, a na isti se način ostvaruje i prefiks **və-*, dakle ispred zvučnih suglasnika i sonanata pojavljuje se kao *v*, a ispred bezvučnih vokala *v* prelazi u *f*. Spirant *x* postojan je u leksičkim morfemima, u imenici *ɔ̌ér / xɔ̌ér* se gubi. U gramatičkim morfemima situacija je obrnuta i spirnat *x* postojan je u

većini govora gornjega poddijalekta i macinečke podskupine uz neke iznimke koje potvrđuje i govor Črečana, npr. u L mn. imenica ž.r. i s.r. *x* je prešao u *j*. Likvid *l* kao nastavak kojim se tvori m.r.jd.gl.p.r. u govoru Črečana javlja se fakultativno, a potvrda za palatalizaciju *l* pripisuje se utjecaju standardnoga jezika. U govoru Črečana ne provodi se druga kajkavska jednadžba: $\square > u$, $\square > o$. Refleks staroga *d'* je *j*, staro *stj=skj* u cijelom je međimurskome dijalektu dalo *š□*, sekundarni skup *tj* ostao je nepromijenjen u zbirnim imenicama, I.jd. imenica I-deklinacije i rednim brojevima, a staro **zđj = *zgj* dalo je *ž□*. Skup **čer* daje *□r*, a sekvencija *rj* na mjestu praslavenskoga palatalnoga *r'* potvrđuje se u imenicama *mořje* i *v□čęřja*. U govoru Črečana *j* se gubi fakultativno kad je morf u 2.l.jd. i mn. imperativa glagola prve vrste 7. razreda kojima infinitivna i prezentska osnova završava na *i*, u vezniku *kaj* te u zamjenici *nekaj*. U govoru Črečana rijetke su zamjene suglasnika u skupovima (*gn > gv*, *hv > f*, *mr > br*, *skl > škl*, *pt > ft*, *tr > fr*, *tm > km*, *zm > žm*, *žrv > žrm*). U govoru Črečana dolazi i do ispadanja nekih suglasnika u skupovima među kojima su: $\square r - u \square$, *dn > n*, *gd > d*, $x\square > \square$, *xl > l*, *jn > n*, *jš > š*, *kvr- > kr*, *st > s*. U govoru Črečana javljaju se oblici kraćenja kao što je *Prslovec* (*Pribislavec*) te se potvrđuje metateza u primjeru imenice *rumoř* (*ormar*), a do kraćenja dolazi u prezentskim oblicima te imperativnim oblicima.

Prema obilježjima akcentuacije govor Črečana pripada skupini E, skupini sa samo jedim obilježjem – mjestom naglaska. Dakle, to je sustav u kojem fonološku funkciju ima jedno prozodijsko obilježje, u ovome slučaju mjesto naglaska. Literatura spominje stilističku vrijednost naglaska gdje posebno ističe kategoriju zbirnih imenica na *-je* koje najčešće imaju pejorativno značenje, a u takvim govorima mjesto naglaska može imati razlikovnu funkciju, odnosno njima se stvaruju različite riječi i njihovi oblici.

Budući da se rad u velikoj mjeri oslanja na knjigu profesora Đure Blažeke, navest ćemo zapažanja prema kojima se govor Črečana razlikuje u odnosu na međimurski dijalekt: U govoru Črečana za m.r. jd. gl.p.r. javljaju se i oblici: *io > i□*, npr. *d□bi□*, *b□□*, *ao > o□* npr. *d□lo□*, *r□ko□*, *uo > □□*, npr. *□□□*, *eo > e□*, npr. *ž□ve□*, *m□□*. Također, govoru Črečana dugi se jat ostvaruje kao *e*, npr. *dv□* (*dvije*), *d□te* (*dijete*), *c□li* (*cijeli*), a kratki se može ostvariti kao otvoreno *e*, npr. *tjęden*, *cvęsti*, *pęnezi*, ali i kao *e*, npr. *gezdō* (*gnijezdō*), *gręti* (*grijati*). U govoru Črečana potvrđeni su primjeri s otvorenim *e*-samoglasnicima na mjestu poluglasa, ali ne može se u potpunosti tvrditi da na mjestu poluglasa *e*-samoglasnik stoji samo pred nazalom što vidimo u primjerima: *dędek*, *odr□zala*, *sęstra*. Može se zamijetiti da se samoglasnik *e* u 3. licu prezenta različito ostvaruje u prednaglasnom i zanaglasnom položaju. Kada se takav oblik prezenta javlja u prednaglasnom položaju *e* se ostvaruje kao *e*,

npr. *bilo je tak*, *našla je sebi męsto*, a kada je u zanaglasnome položaju *e* se ostvaruje otvoreno, npr. *tak ję*, *ręko ję*, *bilo ję*.

Sažetak

U radu se opisuje fonologija govora Črečana, mjesta u sjevernom dijelu Međimurja. Govor pripada međimurskome dijalektu kajkavskoga narječja, odnosno prijelazni je govor između srednjega i gornjega poddijalekta i pripada macinečkoj skupini. Riječ je o radu temeljenom na provedenome terenskome istraživanju u kojem je, uz snimanje spontanoga govora izvornih govornika, prikupljena i frazeološka građa. Ispitanici su bili izabrani prema utvrđenim dijalektološkim kriterijima, pazeći da su osobe starije životne dobi, rođene i odrasle u mjestu ispitivanja. Fonološki opis uključuje analizu vokalizma, konsonantizma i prozodije s obzirom na porijeklo, realizaciju i distribuciju fonema. Govor Črečana još uvijek nije detaljnije dijalektološki istražen i opisan pa se istraživanje i rezultati uspoređuju s dosadašnjom literaturom vezanom uz kajkavsko narječje i međimurski dijalekt. Radu je priložen i popis frazema s transkribiranim potvrđama s terena, strukturiran prema postojećoj frazeološkoj literaturi.

KLJUČNE RIJEČI: kajkavsko narječje, međimurski dijalekt, govor Črečana, fonologija, frazemi

KEYWORDS: Kajkavian, dialect of Međimurje, speech Črečan, phonology, idioms

9. OGLEDI GOVORA

9.1. Govornik: Nevenka Ozmec

Koj vi, dca, znate kak se negda žvelo. Lani smo bili, vopot smo bili lani kak soti. Sm bila stara dvet lot, vsem sem merala hodoti kurzo brt, kuruzje s, k smo lušje moli k smo ckare plli, t' sem cili tj'den plla, v nedelo i f subto, t je bilo mje, a k j sem krz tj'den, t sem merala mmi diti za pres jr so hodoli rbeži rbet. Tta si je vili spiti, nda pa so ne mli s km preza platiti p sem merala diti. T v nedelo pa f subto sem plla, k j sem si kpila dv hljine, materijl za dv hljine, t sem si s'bi kpila. T' smo s kolgicom bile lne, na je ne mla krha, m pa smo ne mli m'so, te vli: „Znš k j, Nna, t boš donsla krha, j' pa m'so fkradnem mm.“ Da su ni dšli spit, lpo smo na f t'blic, ja dmo po krh, t' smo pa ne mēle šal'to, v' de km, v: „Ja znam d je šal'ta, vu vrjak krst“, i t' smo šle p smo si šal'to narzale i lpo smo si veorjo složle i najle smo se. I t' mma je h dila po gustvajak khat, hža se dlala, t da je mma šla, ve trtji dn ka bi mrali dmo diti, t smo s na oblko stali, šjaki so nm t k dgi bili k smo glədali d bo krpa šla na glvi. Najvkši purn je š kharici, i koloi, i t kolgica, on je navēk okala krpo. Da je djšla, navlili smo, mja je hma bila navk, na vlika purnova. Nsmo tak krha metli kak v' fkrj, j sem plisnvoga pr m mici, m smo ne bka zvli nek mmica, sem okala da mmica dšla v m, sem bžala k j j p sem f kšti plisnvoga fkrla, p sem plisnvo fkrj odrzala, p sem t no pojla kaj je bilo jr smo ne mli dma. Hža se dlala, jpa je sm dlo, šst dce ga bilo, nsmo mēli kaj jēsti... Nedelo smo ne mli t k m'so kak v' po trjo f rmo. Jna kkoš se zaklla, t smo fpone ski j n komdi dobli, i t jpa je njve najlpše dbi, a m dca t k. Veor s kurzne zlvenke, t sem t k bala d sem v dila ka kurzno zlvejnko msijo, nsmo mēli bile mle k bi nam kolāe spkli, nek smo kurzne zlvenke smo jli. I t d sem mlo zrsla t smo pa fst pl'sti merala, nda sem si plla za bec klin, vč so s' pce mle bec kline, samo j n i t mja prijatljica, t sem si vč naplla za pl bec klina, djšo je rbež, „Nna, d j pneze“. T sem se plkala, t k sem s tškom mkom dvala te pneze. (...) T su bili t opinari k so, č si ne pres pliti, djšli so ti dmo p so ti nka zeli, nkšo stvr, n. A d bo mma zla da ne

mèla, nò? Jòpa, òtec, je zòpjò plò'òo, tò sem dò'la tò kòj sem si za becòklin, tò je sèstra ònka se zapòslila f tiskòrò, ònda si je òna nòvoga becòklina kòpila tò je mò'ni stòroga dò'la tò sem jò' bò'la. Dò smo pa òšle na zòbavo, jà sem ne mò'la, tò so bò'le nògda f mò'di nòjlonke, znàš, òne z nòtom, tò sem tòk mò'la rastògane nòjlonke ka sò m nòt bò'ò, tò se veòòr nò vòdlo, nò.

9.2. Govornik: Štefanija Marciuš

Pòtero brò'òe, jò'noga brò'ta i pò't sòstri i kòj jò' pòmtim jò' sòm bò'la po ròdò pò'ta. A žò'vèli smo sò v jò'dnoj sòbi, mò'loj sòbi zòdji hò'ži, stòra kò'òa je bò'la. V pò'vi hò'ži su žò'vèli mò'mica pa dèdek pa dvò tète... a mò smo žò'vèli v zò'dji hò'ži, nòs ga bò'lo òsem. Na jò'nim kròvetu smo spò'li: dvò su ovòk spò'le, jò' popròčki pre nògaj, a spò't smo mèli ròšpet se zvòò, kò smo vò'm ponòči potògli spò'd pòstele vò'm, tò su pò' spò'le òsto dvò sòstre, trò, a na jò'nim kròvetu su spò'li mò'ma i jò'pa. Jòš je bò'la stò'ra peò'nòca v sòbò, nò, s kò'hje kò se kò'rilo dò se krò'h pò'ko tò je sòbi zò'dji bò'la tò peò'nòca tò je kò'li bò'lo stolòca tò su dèdek navèk sèdèli kò su se grò'li. A mò'ma su, v kò'hji su kò'hali mò'ma, zòjedniòki, jò'pa su na pò'sel hodò'li, pò'li so. Tòško smo žò'vèli, ònda smo pòòeli hò'žò dèlati kò smo si tò napròvili hò'žò... Šò'mò smo hodò'li po dò'va, sòm hò'dila s kò'rpom kò sòm tògala, smo nò mèli s kò'm kò'riti. Tò' smo, kòk sòm rò'sla, tòk smo vlèkli kò'te dò'mo s kò'rpom, nòjprej s kò'rpom kò sòm si v kò'rpò natògala pa smo tòk dvò nò'sle sòstrom, ònda smo kò'te vlò'òile šò'me dò'mo, ònda smo vòč, kòk smo rò'sle, tòk smo na rò'menaj nosò'le dò'bliše drève. Žò'gale z òbiò'naj žò'gaj, hò'dò'le smo z mò'mom okò'pat, pò'cke mò'le smo hò'dile okò'pat tò'jam na Tònofsko okò'pat kuròzò. Tòško smo žò'vèli. Škò'lo sòm òšla v Mò'cince, òsem lèt sòm završò'la, od sòstri sòm pò'va završò'la, tò' su bò'le, šò'st lèt su hodò'le f škò'lo a da sòm jò' hò'dila tò' je bò'la òsmolètka, òsem lèt sòm završò'la i pò'sle ga vòò, su dò'le òšli štò je òšo v sròdnjò... Brò't se vòòjò za tòšlara v Nò'delišò'ò, a òstale sòstre.. V domò je bò'la zò'bava tò' smo hodò'li na zò'bave pa f kò'no v Hròšò'ane òò smo mèle pò'neze smo òšli, òi nò nò.. Blò'òile smo se..Dò smo hodile v škò'lo tò' smo si ne mèle kòj blò'òi. Jò'na je òšla dopòdne jò'na òdveòar, ònda smo se na sinòkoši zòšle i tò'm smo se slò'òile i zò'vale kò si je ò'va blò'kla kòj je mèla v školò, tò' pa si je ò'va blèkla kòj je mèla restògano, dò'mo òšla. Nò smo si mèle kòj blò'òi dò ga nas šò'st bò'lo. Tòško smo žò'vèli... V škò'lo smo si, nòsmo nò'ti knòge mèli sò' dò smo ne mèli za kòj kòpiti, pò'rnice su drvène bò'le... bò'ljeznice smo mèli. Pò'vi ròzred smo mèli tò'blice i kamò'nò'ke. Tò si si napòso kak tò'bla nò, kòk f škò'li sò'mo su bò'le mò'liò'ke tò'blice i

to na drži ti je visji kamenček i špižva... nismo mogli bolježnice... t' smo naposali k' si fšklo don'so i zbr'sali... vučli smo se p'vo p'sati i rač'nati, matem'tiko, h'vacki je bilo p'vi r'zred. J' n' bilo tško kak d'nes, t' sam smo s' vuoli zbr'jaje, oduz'manje 'nda p'ta i na d'ljenje ' smo se ne vuoli k'j s' v' vuč'j k'j n'ti n' znam k'j s' vu'jo p'vi r'zred v'. M'li smo, osn'vo je 'tel T'ndari, 'n je napr'vj k'ti j'n se zv', d'ji k'ti. T' su bile igr'ke, s' v'ste k'cki k' smo sl'gali. Moški su bili k' so v'ta d'lali, j'buke sad'li, v'njaka smo napr'vili, a m' ž'ne smo m'li gr'de jer j' v'like šk'la bila, pl'c je m' v'liki k' smo napr'vili gr'de k' smo s' sad'li: od r'kvice, l'ka, šal'te, s' s' sad'lo k' smo n'č ne kop'vali, t' smo s'mi t'm si sad'li k' smo m' p'cke smo t' pl'le, sad'l', s'.

9.3. Govornik: Terezija Kovačić

Št'ri br'če g' nas... J' s'm ve'nom bila za v'ni n'? V'ni f št'li, a s'stra M'ra 'na je bila bile za f'k'hjo ...nav'k s'm m'rala kr've p'sti, s'ko ned'lj... kr've s'm p'zila, p'sla v ned'lo d'k je Sl'dika sl'žila, n'aka m'ja, od s'stre N'de, t' s'm s'ko n'deljo m'rala, p'sti kr've i n'čako p'ziti. N'gda smo 'sto kur'zo br'li t' smo t' luščili, 'nda smo s'ko n'deljo m'rali preb'rati luč'j, t' je bilo n'gda kan'? Pl'li smo 'nda c'kare na z'mo, t' smo 'nda n'sili Var'ždin kod P'tka, n' znam k'k se zv', p'se s' P'tek...I k'j, poljopr'vredno smo s' d'lali. M'slim, na poljopr'vredi. T' d' s'm d'sla s'm 'sto su m'li kr've. T' s'm t' 'sto d'lala poljopr'vredo. Po s'no smo h'd'li, s'sili, t' smo ti m' n'gda r'čno br'čali, 'nda i r'čno nakl'dali n'? T' ti je 'nda bilo, d'bro i t' su m'li n'steri, i t' smo i t' r'čno zm'tali. P'jceke su n'gda m'li da s'm j' d'jšla t', m'mica je m'la i p're, p'jceke smo ti m'li, z'jce smo č'da m'li p'no z'jci, s' zm'sliš k'j smo m'li? I živ'di... K m'ši smo t' m'rali hod'ti i na v'eron'uk. T' smo i v z'mi c'kare pl'li. T' kaj smo, t' su h'dili c'kare po d'mi k'puvat: S'larić t' j' b'o s Kopr'vnice, M'rkec, t'ti su s' spod'rali, 'n je bio z N'delišča.. J'...T' smo t' d'ma prod'vali c'kare s'ko sub'to i t' smo m'rale d'ti za k'hjo... 'nda smo s'ko sub'to m'rale, n'gda su ti p'di bili dr'veni, 'nda smo m'rale s'ko sub'to r'bat, 'nda p'de f'r'bat, st'lce su bili dr'veni zn'sh k'k su 'ni tu n'si, ali 'ni su bili dr'veni k' si m'go nog'če r'bat i d' si s'djo, g'ri. I t' d' smo p'tale k' bi šle f'k'no, na z'bav' t' su nas n' pustili, t' nam j' n'j bile bilo ž'l. N'gda j', n'gda n'... B'ka, m'ma... R'tko da... D'da t'k... K'j, t' da su n's pust'li smo šli, a d' n', n'... F Hr's'ane f'k'no... J'...J' to smo d'vale, d'vale smo m'. M'

smo k h[ži d[vali n[? M[smo t[k h[ži d[vali n[?...J[pa z[to s[nam za t[d[li, k[k pa bi [laznice...ali v[lim d[k smo b[le k[bi [šle f k[no t[smo s[napr[vile t[smo n[гда ne sm[le [ti... T[se zm[slim...[š[e v[zna N[da se spom[nati, t[s[zm[slim... J[smo s[družili t[k[j smo h[dili f k[no pa na z[bave...T[su b[le po s[laj, zn[š v[ni k[k to v[pri R[jter[pod br[jdaj. Pa n[гда su ti i b[le z[bave pa zn[š v p[rk[, ali t[s[em hodila z mojim. T[smo ti hodili d[ki pa p[ce f Hr[š[ane na z[bave i t[ve[onom f k[na. Pa b[lo je k[no, pr[f k[no. F Hr[š[ani t[je n[гда b[lo pr[f k[no, t[s[em s[navek z m[jim i t[su uk[nuli. [da su h[dili f k[no. [da. N[гда da s[em s[j[ž[nila, pr[d tr[desti l[et t[ti j[gost[vaje bilo d[ma n[? K[pa n[? T[smo t[s[s[bi, s h[ži znos[li v[m, v p[lnico i t[ti j[b[lo gost[vaje po h[žaj, s[baj. J[n d[n j[b[lo, j[s[m [šla s[em, t[v sub[t[t[m pri n[m n[? A dr[gi d[n t[pri m[jemu, a tr[tji d[n t[pa ti j[bilo, t[pa je bilo s[ki sv[je. Gost[vaja su se n[гда d[ma sl[žile... Kol[či su s[p[kli, kol[či su s[d[ma p[kli, d[ma se s[pripr[vlalo.... i t[s[j[v pond[lek s[z[klo p[jcek, n[гда s[t[s[d[ma d[alo...

10. LITERATURA

Knjige

1. Barac-Grum, V., Čakavsko-kajkavski govorni kontakt u Gorskom kotaru, Rijeka, 1993.
2. Blažeka, Đ., Međimurski dijalekt; Hrvatski kajkavski govori Međimurja, Matica hrvatska, Čakovec, 2008.
3. Blažeka, Đ., Vrela kajkavskih govora, Matica hrvatska, Čakovec, 2003.
4. Hranjec, S., Međimurski narodni običaji, Matica hrvatska, Čakovec, 2011.
5. Ivšić, S., Jezik Hrvata kajkavaca, Matica hrvatska, Zaprešić, 1996.
6. Lončarić, M., Kajkavsko narječje, Školska knjiga, Zagreb 1996.
7. Lončarić, M., Kaj, jučer i danas, Zrinski, Čakovec, 1990.
8. Lisac, J. Hrvatska dijalektologija, Golden marketing - Tehnička knjiga, Zagreb, 2003.
9. Maresić, J., Menac-Mihalić M., Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2008.
10. Pintar, M., Josip Vrhovski: skladatelj, dirigent, pedagog, Centar za kulturu, Čakovec, 1997.
11. Veliki atlas Hrvatske, Mozaik knjiga, Zagreb, 2002.
12. Zečević, V. Fonološke neutralizacije u kajkavskom vokalizmu, Zavod za hrvatski jezik Hrvatskoga filološkog instituta, Zagreb, 1993.

Članci u časopisima:

1. Barac-Grum, V. ; V. Zečević. Prilog proučavanju vokalskih zamjena u čakavskom i kajkavskom narječju. // Čakavska rič : polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi / [glavni i odgovorni urednik Joško Božanić]. - 19 (1991), 2 ; str. 63-69.
2. Blažeka, Đ. Prilozi o donjomeđimurskim govorima. // Kaj : časopis za književnost, umjetnost i kulturu / [glavna i odgovorna urednica Božica Pažur]. - 35 (2002), 4 ; str. 33-44.
3. Ivić, P. Izvještaj o ispitivanju govora u severnoj i zapadnoj Hrvatskoj / Godišnjak FF u Novom Sadu / - VI. (1961.) ; str. 403-405.
4. Lončarić, M., Kajkavska prozodija. // Rasprave Zavoda za hrvatski jezik / Mijo Lončarić glavni i odgovorni urednik . - 19 (1993) ; str. 137–165.
5. Lončarić, M. Kajkavski vokalizam. // Rasprave Zavoda za hrvatski jezik / Mijo Lončarić glavni i odgovorni urednik. - 20 (1994) ; str. 115-135.
6. Oblak, V. Nešto o megjumurskom narječju // Zbornik narodnoga života i običaja / -1 (1896.) ; str. 44 - 62.
7. Šojat, A. Fonološki opisi srpskohrv. / hrv., slovenskih i makedonskih govora obuhvaćenih OLA // OLA 31 (1981.) ; str. 331-337.
8. Zvonar, I. Jezik i govor u okviru međimurske narodne pjesme i u okviru šireg kajkavskog područja // Usmena narodna književnost na tlu Međimruja / (1981) ; str. 251-262.

11. POPIS FRAZEMA

ne znati niti a niti b ne znati ništa: *Ne' zna r□'i niči a' niči be'.*

znati od a do b znati sve: *Znała je s□' od a' do be'.*

adut v rukavu skrivena prilika: *Ima aduťa v ruk□'vo.*

bez alata nema zanata bez pribora se ne može obaviti posao: *V□'li s□ da' bēz alata nēma zanata.*

i amen (meša) završiti: *R□šite to i a'men (m□ša).*

otkriti Ameriku govoriti ono što je već svima poznato: *Kaj ti' mišliš, otkri□ si Ameriko!*

biti dober kak an□el (an□elek) biti jako dobar: *Dober je kak an□el.*

biti kak antikrist biti jako zločest, zao: *Hmōji je kak a'ntikrist.*

as v rukavu skrivena prilika: *Imam a'sa v ruk□'vo.*

držati se kak Ave Maria nezainteresirano, odsutno: *Drži' s□ kak Ave Marija.*

biti pijan kak avion biti jako pijan: *Piĵan je kak avjoñ.*

leteti kak avion biti brz: *On je kak avjoŋ.*

dišla baba s kolačima propustiti nešto: *Gotovo, dišla ti je baba s kol□'aj.*

biti kak bačva biti jako pijan, biti pretio: *Pijan (d□'beli) kaj ba□'va.*

biti visoki kak bandera biti jako visok: *Višoki kak band□'ra.*

iskati batine izazivati: *Nađ iskati baťine.*

biti dobro baždareni moći puno popiti: *On ti je dobro baždareni.*

ne re□i niti bu niti be, beknuti ništa ne reći: *N□'je r□'kla niťi bu' niťi b□'. N□'je niťi b□'knula.*

biti zadnji bedak biti jako glup: *Kađ sēm v'am j□'z□'dji bed□'k?*

delati bedaka z koga, imati koga za bedaka smatrati koga glupim: *Kađ d□'laš z m□'ne bed□'ka?*

delati se bedastim praviti se glup: *D□'laš bed□'ka s□'be!*

svetiti kak v Betlehemu jako osvijetljeno: *Sv□'titi kak v B□'tlehem□.*

□itati kak Bibliju koga dobro poznavati koga, što: *□itam ga kak Biblijo.*

biti jaki kak bik jako snažan: *J□'ki kāk bik.*

gledati kak bik v □rlena vrata gledati kao da ništa nije jasno: *Gl□'di' kak bik f □rl□'na vr□'ta.*

biti kak biser biti dobar, bez mane: *Ona je kak prāvi bišer.*

bi ili ne bi biti neodlučan: *N□'zna, bi' ili nē bi.*

bito pa prešlo biti gotovo, završeno: *Bilo pa prešlo, gotovo.*

kak bo bo bit će kako bude: *Idem, pa kak bo'bo'.*

biti koga kaj bo mr□al jako tući koga: *Zbi□ bom ga ka'bo' mr□o.*

biti koga kak vola jako istući koga: *Zbi□ bom ga kāk vōla.*

ima čega kak blata imati čega puno: *P□'néz kak blaťa.*

blaženi med ženaj jedina muška osoba među ženama: *On je blaženi mēd ž□'haj.*

ako Bog do možda: *Ako Boḡ dā bo' dobro.*

bog bogova izvrsno: *Ma' to' ti je bog bōgova.*

Bog je zeo k sebi umrijeti: *Boḡ ju j□ zē□ k s□ bi.*

bog i batina autoritet, vrh: *On je bōg bōgova.*

Bog ne pla□a sake subote svakoga će stići zaslužena kazna: *Boḡ ne plā□a sākō suboto, āli ne ostāne dužen.*

bog oslobodi koga užas: *Bok te oslobōdi kakši je.*

Bog te blagoslovi ne biti priseban: *Boḡ te blagoslovi, d□ te drāgo.*

bog te pitaj tko zna: *Boḡ te pītaj kak je bilo.*

Bog zna kak 1. ne naročito: *N□ je Boḡ znā kak bilo. 2.* nejasno: *Boḡ zna' kak je bilo.*

Bogu za hrptom u zabiti: *To' ti je Boḡu za hrptom.*

videti svojega Boga biti zaslužen: *Bo' on viđe□ svojega Bōga.*

držati se kak da je Boga za bradu prijo biti umišljen: *Drži s□ kak da je Bōga za brādo prij□.*

fala Bogu potvrda čega, tako je: *Tako je'.*

kak Bog zapoveda kako treba: *Ima da' je tak kak Boḡ zapov□ da.*

krasti Bogu dneve besposličariti: *On krāde Bōgu dn□ ve.*

prositi/moliti kak Boga jako moliti koga: *Prošim te kak Bōga.*

biti Bog zna kakši ne biti naročit: *N□ ti je on Boḡ znā kakši.*

ne daj Bože nikako: *Nēdaj Bože da' bi tak bilo.*

niti za dragoga Boga nikako: *Nīti za drāgoga Bōga.*

niti pod milim Bogom nikako: *Nīti pod mīlim Boḡom.*

oslobodi Bože želja da se izbjegne zlo: *Oslobōdi Bože da' bi tak bilo.*

ubiti boga v komu jako istući: *Ubi□ je bōga v j□ mo.*

biti kak bogec najveći siromah, jadnik: *Tak je kak boġec.*

bokčija veliko siromaštvo: *To' ti je bokčija.*

bole da nema koga prijetnja: *A vā', bōle dā ga ga nē.*

bole ikaj nego nikaj bar nešto: *Bolč ikaj, nēgo nikaj.*

biti slatki kak bombon jako zgodan, simpatičan: *Slatki je kāk bombōn.*

mirna Bosna gotovo: *I vā' mirna Bōsna.*

mumljati sebi v bradu govoriti nerazgovjetno: *Ne muṁlaj si v brōdō.*

kak brat bratu kao svojemu: *Rčšimo to' kāk brat bratō.*

brda i doline puno čega: *Občō o je brda i doline.*

baš koga briga za koga, kaj ne brinuti, mariti za koga ili što: *Baš me briġa za to'.*

imati na brigi koga brinuti se o kome, paziti na koga: *Imam briġō ž jōm.*

neje koga briga za kaj biti svejedno komu za što: *Nč' me briġa za to'.*

ne zna se broj biti, imati čega puno: *Ima jih, nē' zna jīm se broj.*

brže-bolje brzo, što prije: *Brže-bolje to' napraviti.*

debeli kak boben jako debeo: *Dčbeli je kāk boben.*

biti kak bubica biti tiho, biti miran: *Tiĥo je kak bubica.*

živeti kak bubreg v loju živjeti dobro, bogato: *Živijč kak bubreg v lojō.*

biti zadnja budala smatrati koga glupim: *Kaj sem vaṁ ja zādja budāla?*

živeti kak car dobro živjeti, uživati: *Živi' kāk car.*

ostaviti na cedilu iznevjeriti koga: *Stāvijč si ga na cedilō!*

se ima svoju cenu sve ima svoju vrijednost: *A kaj si mišlila? Sč' ima svoġo cčhō.*

v pol cene jeftinije: *Dobiġa je tō na pol cčhe.*

lagati kak Cigan/Ciganica lagati često: *Lažēš kāk Ciġan/Ciġaniča.*

biti kak Cigan/Ciganica biti prljav, neuredan: *T'ak si kak Cigan/Ciganica.*

nema cile-mile nema popuštanja: *Nema tu' cile-mile.*

iti ciplecugom pješati: *Nemamo auta pa idemo ciplecugom.*

delati cirkusa šaliti se kada nije vrijeme za to: *Ne daj v' cirkusa!*

delati kak crnac jako raditi: *On ti d'la kak Crnac.*

dobro cugati moći puno popiti: *On dobro cu'ga.*

bo cug pobegno požuriti: *Kaj ti nebi cu'g pob'gno.*

biti od cukora biti osjetljiv: *Kaj si od cukora?*

biti v cvetu mladosti biti u najboljim godinama: *Kaj pa tebi fali? T'i si v cv'eto mladosti!*

ne biti isti ne biti normalan: *On ti je ne' isti.*

nemati tri iste ne biti normalan, sposoban, pametan: *On ti nema tri' iste.*

isto deseto potpuno različito, nešto drugo: *Pa on ti govori isto des'eto.*

kak da su te mele/ose spikale biti podbuhao: *T'ak si kak da su te mele spikale.*

biti drugi ovek promijeniti se: *On je v' drugi ov'k.*

ovek na mestu samostalan: *On je v' ov'k na m'sto.*

ovek od reči pouzdan čovjek: *On je ov'k od r'či.*

svoj ovek samostalan: *On je v' svoj ov'k.*

delati kak rv puno raditi: *D'la kak rv.*

ne šteti uti oglušiti se, ignorirati: *Gle'ga, ne'e n'iti uti.*

mala deca mala briga, velika deca velika briga ne samo s malom, i s velikom djecom ima problema: *Znaš kak velijo, mala d'ca mala briga, velika d'ca velika briga.*

raziti se kak rakova deca otići svatko na svoju stranu: *V' smo sami, razišli su s kak rakova d'ca.*

celi Božji den stalno: *D'lam c'li Božji den.*

den i noć stalno: *Dèn i noč sèm na pošlò.*

jasno kak den potpuno jasno: *Jašno je kak dèn da je tak.*

na beli den danju: *Kraľi su po bǎlomò dnǎvo.*

denes si je, zutra te ga ne danas jesi, sutra nisi: *Znàš kàk velijo, dǎ'nes si jǎ, zùtra tǎ ga nè.*

denes-zutra u budućnosti: *Kak bo dǎ'nes- zùtra bòmo vidli.*

biti ravna kak deska biti mršava: *Rǎvna je kak dèska.*

nesu se deske na broju biti nenormalan: *Pusti ga, nǎ'sò mu sǎ' dèske na bròjo.*

biti kak malo dete djetinjast: *Naj bići kak malo dǎ'te.*

pijan kak deva jako pijan: *Piĵan je kak dèva.*

biti bez dlake na jeziku govoriti bez zadržke: *Oña nèma dlake na jezìko.*

za dlako zamalo, umalo: *Zbègla je za dlakò.*

nositi na dlanu pažljivo čuvati: *Oñ ju noši na dlànò.*

dobiti na dlanu dobiti bez truda: *Sǎ'su dobili na dlànò.*

mrziti z dna duše jako mrziti: *Mrzim ga z dna' duše.*

dobro dojt biti korisno: *Dobro dojde maľo vǎ'tra.*

ne kaže se dobro ne izgleda dobro: *Vǎ'ter puše, ne kàže se dòbro.*

dobiti dreka na šibici dobiti ništa: *Dobìla je drǎ'ka na šibici.*

za saki drek za svaku sitnicu: *Tužaka za saki drǎ'k.*

zdrav kak dren jako zdrav: *Zdravì si kak drèn.*

pasti kak si dugi i široki pasti cijelim tijelom: *Opo je kak je duĵi i šiřoki.*

biti bez duše bezosjećajan: *Oñ je sìgurno bez duše.*

duša od čoveka pažljiv, suosjećajan: *Oñ je duša od čovǎka.*

nositi koga na duši biti odgovoran za čiju nesreću: *Vǎ'ga noši na duši.*

dušu dati za koga dati sve za koga: *Za j□'ga bi dušo dāla.*

ne ostati dužen komu uzvratiti: *Vrno bōm mu, n□'m mu ōsto dužen.*

eksati piti naiskap: *Bo'mo eksali?*

biti v elementu dobro se osjećati: *Gle' ga, v svojemō elem□'ntō j□!*

biti Englez ne razumjeti što: *Kaž si Englez?*

ne biti od f□era ne biti naivan: *Kaž mišliš da'sem jā od f□'ra?*

se fele na sve načine, različito: *Imaš s□'f□'le.*

biti svoje fele/fajte biti svoj, drugačiji: *On je svoje fajte.*

dobiti frišku figu dobiti ništa: *Dobio je friškō figō.*

držati fige željeti sreću: *Držim ti fige.*

metati svoje finte pretvarati se: *Gle' ga, pāk m□'□e svōje finte.*

fu□kati se za kaj, koga biti svejedno, neobazirati se: *Baš mi s□ fu□ka za to.*

hodati kaj da si se v ga□e posro čudno: *Hodaš kaj da si s□ v gā□e pōsro.*

usrati se v ga□e prestrašiti se: *Skoro sam s□'u'sro v ga□e.*

biti pod gasom biti pripit, pijan: *Gle' ga kak je pod ga'som.*

držati se kak mila Gera umišljeno: *Drži' s□ kak mila Gēra.*

biti na dobrom/zlu glasu biti poznat po dobrom/lošem: *Ne' ti je on na dobromō glāso.*

niti guknuti biti tiho: *N□'je nīti guknula.*

biti bez glave i repa biti zbrkan: *T'o nēma niti glāve niti r□'pa.*

zgubiti glavu za kim biti zbunjen, zaljubljen: *Zgubio je glāvā rādi j□'.*

meti praznu/šuplju glavu biti glup: *Kaž imaš prāznō glāvō?*

biti munjeni v glavu biti glup: *On ti je munjeni.*

nejde v glavu biti nejasno: *Nikak mi to'nejde v glāvō.*

hodati po glavi *komu* biti dosadan, ljutiti *koga*: *Cā'li dā'n mi hōda po glāvi.*

biti navrh glave biti nepodnošljivo: *Veā mi je navrh glāve.*

puniti glavu ā*ime* uvjeravati u nešto, ponavljati: *Paḱ mu puṇi glāvō z glūpostima.*

tuāi se po glavi kajati se: *Goṭovo jā', vā'sā tuči po glāvi.*

zbiti z glave zaboraviti: *Nābrām si tō nikak zbiti z glāve.*

biti kak glista jako mršav: *Mršava si kak glišta.*

biti glistavec jako mršav: *Glištavāc jā'n glistavi.*

biti moker kak kišna glista pokisao: *Mokā'r si kak kišna glista.*

tuliti kak kišna godina jako plakati: *Tuliš kak kišna godina.*

biti kak golupāeki sretni, zaljubljeni: *Gle'jih, tak su kak golupāeki.*

biti kak gora visok, velik: *Veliki je kak goṛa.*

dojti na zelenu granu urediti, srediti se: *Nikak oṇ na zelā'no grāno.*

imati koga na grbači brinuti se o *kome*: *Još su jim na grbaāi.*

živeti na grbaāi biti uzdržavan od *koga*: *Još jim živi' na grbaāi.*

dužen kak Grāka puno dugovati: *Dužān je kak Grāka.*

stari kak Grāka jako star: *Stāri si kak Grāka.*

grde se *komu* piše slijedi nešto loše: *Grdo sā mu piše.*

biti dužen do grla jako zadužen: *Dužān je do grla.*

dojti do grla postati nepodnošljivo: *Veā mi je do grla dōšlo.*

obrnuti se v grobu biti nezadovoljan: *Oṇ se valda v grōbo brāāa.*

pospraviti koga (v grob) upropastiti *koga*: *Oni su ga v grōb pospravili.*

grom z vedra neba iznenada: *Došlo je kak grōm z vā'dra nāba.*

nejde grom v koprive ništa se neće dogoditi onome tko je bezvrijedan: *Znòš kàk velijo, nèjde gròm v kopriv*.

začepiti gopca zašutjeti: *Bilo bi vr'ime ka začepiš gòpca.*

neje za goske seno nije sve za svakoga: *Znòš kàk velijo, nèje za gòsk s'no.*

meti križa imati manu: *Saki ima svojega križa.*

saka hiža ima svojega križa u svakoj obitelji je nešto loše: *Saka hiža ima svojega križa.*

prebiti na mrtvo ime jako istući: *Prebili su ga na mrtvo ime.*

kaj se ti ziskri snažno: *Dobila boš tak kaj ti s'ziskri.*

na izvoz jako puno: *Ima ga na izvoz.*

stari jarec jako star: *On je ve stari jarec.*

jeno te isto (non stop) uvijek isto: *Pri nam j'no te isto non stop.*

jeno misliti, drugo govoriti biti dvoličan: *J'no misliš, drugo govoriš.*

jedva jedvice jedva, teško: *Jedva jedvice smo r'šili.*

iti na jetra komu živcirati koga: *Ve mi ideš na j'tra pomali.*

jezičiti se nepristojno razgovarati: *Ne jeziči s' toľko.*

biti jaki na jeziko puno govoriti, obećavati: *On je sam na jeziko j'ki.*

jezik bržiši od pameti biti brzoplet: *Jezik ti je bržiši od pameti.*

meti dugoga jezika puno govoriti, ogovarati: *Znòš da ona ima dugoga jezika.*

biti navrh jezika želi nešto reći, ali se ne može sjetiti: *Navrh jezika mi je.*

biti na jeziku želi nešto reći, ali se ne može sjetiti: *Na jeziko mi je, ali s' n'brem zmisliti.*

prgrsti si jezika zašutjeti: *Pregrizni si toga jezika.*

jezik srbi kada tko ne može šutjeti: *Kaj jezik te srbi?*

vleči koga za jezik provocirati koga da kaže nešto što ne želi: *Naj me vľi za jezik.*

dobiti jezikovo juho biti ukoren: *V□'pa bo sigurno jezikova juha.*

od jutra do zutra cijeli dan: *D□lamo od ju̇tra do zu̇tra.*

curi kak s kabla jako padati, kišiti: *Cu̇relo je kak s kȧbla.*

biti kak ka□a biti loš, zao: *Gle', tak' je kak ka□a.*

kaj iti koga zaslužen, namijenjeno: *J□', sam ti r□ko kȧj te ide.*

kak je je, je je kako je, tako je: *V□', kȧj j□ j□', j□ j□' i n□br□š ni□.*

nema se kaj za videti malo, sitno: *T'akši j□ kaj nėmaš kȧj za vi̇deti na j□ṁo.*

kak što zaprdne kako kome odgovara: *N□brema d□lati kak što' zaprdne.*

kak bo bo bit će kako bude: *Mi' idemo, a v□'kȧk bȯ bȯ.*

voziti kak da si fkro koga voziti brzo: *Kȧj si nas ḟkro? Kak nȧs to' p□laš?*

kak se ko zmisli kada kome odgovara: *N□brema d□lati kak s□ što' zmisli!*

padne kamen srca laknuti: *Fala Bȯgu, ȯdma mi je ȯpo kȧm□'n sṙca.*

trdi kak kamen tvrdoglav: *Tṙdi si kȧk kȧm□'n.*

držati koga kak kap vode na dlano brižno čuvati koga: *Dṙžim ga kȧk kȧp vȯde na ḋlȧno.*

do zadje kapi (znoja) do kraja: *Bȯriu̇ se do zȧdje kȧpi znȯja.*

skidati kapu komu svaka čast: *Sk̇idam ti kȧpo!*

puna kapa biti dosta svega: *Pu̇na mi je kȧpa sėga.*

imati kartu v žepu biti siguran: *Imam jȧ k̇arṫo v ž̇eṗo.*

biti v kaši biti u nevolji: *J□', v□'pa smo ḟkȧši.*

ma□ji kašel lagano: *Ma to' ti j□ ma□ji kȧšel.*

dok re□eš keks odmah, brzo: *Gȯtovo dok r□□ėš kėks.*

videti na kilometer očito: *To' sė vi̇di na kilȯm□ter.*

biti kak kip nepomičan, ukočen: *Kȧj s□ dṙžiš kak ki̇p?*

zaspati kak klada tvrdo zaspati: *Zašpo sam kak klada.*

pasti kak keglin nespretno: *Opo je kak kēglin.*

ritati v kmicu uzaludno raditi što: *Kaj ōnda mi'ri'emo f kmičo?*

kmica kaj v riti jako mračno: *Kmiča je kaj v riti, ni s ne vidi.*

biti na knap jedva dostatno: *Rom je na knap bilo.*

meti knedlu v grlu osjećati se neugodno: *Dok su rasprāvlali, vidla mu se knedla v grlo.*

ko ēka, do ēka treba biti strpljiv: *Mō'ili su s, āli ko ēka, do ēka.*

ne zna se ko pije, ko pla zamršena situacija: *Ona je tu, on tam, ne zna s ko pije, ko plāa.*

hrzati kak kobila glasno, jako se smijati: *Gle, hrže s kak kobila.*

kleti kak koījaš nepriстойno kleti: *Kuēe kaj koījaš.*

držati se kak pofurjena kokoš jadno, bezvoljno: *Gle'ga, drži' s kak pofurjena kokoš.*

iti s kokošaj spot rano: *One iđu s kokošaj spāt.*

deveto koleno daleki rod: *Tijam z d v toga kol'na.*

ne biti niti do kolena komu ne moći mjeriti se s kim: *Ne'mi je niti do kol'na.*

niti da me na kolenaj prosi ni u kojem slučaju: *N'dam pā da me na kol'naj prosili.*

biti na konju biti u dobrom položaju, uspjeti: *V'pa sam na kōjo.*

delati kak koj puno, teško raditi: *D'lam kaj kōj.*

hodati kak paradni koj praviti se važan: *Gle'ga, hōda kaj parādni kōj.*

pasti s koja na magarca iz dobre situacije u lošu: *Tak, v'pa je pāla s koja na māgarca.*

pustiti koreje dugo boraviti na nekom mjestu: *Tak su duĝo tam kaj su ve i kor'je pustili.*

trdi kak koren jako tvrd, tvrdoglav: *Naj biti trdi kak kor'n.*

dati korpicu kome odbiti koga: *N'breš mu dāti kōrpico.*

nabirati korpice rasplakati se: *Sam mi naj nabirati korpice.*

opasti pod kosilicu ružno se ošišati: *Kaj si pot košilico opo?*

kost i koža biti jako mršav: *Sama kost i koža te j.*

biti moker do kože biti potpuno moker: *Kak curi, moker sam do kože.*

biti v koži biti na nečijem mjestu: *Nbi ti bila v koži.*

probat i na svojoj koži osobno iskusiti: *Znam kak ti je, probala sam to na svojoj koži.*

vum s kože nikak bez izlaza: *Vum s te kože nikak.*

dojti na kraj završiti: *Nikak ž jim doći na kraj.*

iti na kraj sveta ići posvuda: *On bi i na kraj sveta išo i treba.*

spajati kraj skrajom teško živjeti: *Došlo je takšo vreme ka jédva kraj skrajom spajamo.*

živeti kak kralj živjeti u bogatstvu: *Kaj pa j mofali, živi kak kral.*

debela kak krava jako debela: *Dbela si kak krava.*

kak da te krava zažvakala zgužvan: *Zgužvani si kak da te krava zažvakala.*

nesmo skupa krave pasli ne možemo se uspoređivati: *Nsmo mi skupa krave pasli.*

stati kak kravi sedlo loše stajati: *Tak ti stoji kak kravi sedlo.*

niti kriv niti dužen nedužan: *On niti kriv niti dužen.*

meti krova nad glavom imati gdje stanovati: *Glavno ka imam krova nad glavom.*

živeti pod istim krovom živjeti zajedno: *Mi živimo pod istim krovom.*

kaj je preve je niti s kruhom ne dobro ako čega ima previše nije dobro bez obzira na vrijednost: *Kaj j preveč j niti s kruhom ne dobro.*

biti dober kak kruh jako dobar: *Dober je kak kruh.*

meti svojega kruha imati svoj posao, novac: *On v ima svojega kruha.*

nema kruha od ega nema koristi: *Nema ti kruha od toga.*

biti kak kruhek biti jako dobar: *On je dober kak kruhek.*

biti od krvi i mesa biti običan čovjek: *Si' smo mi' ot krvi i mēša.*

krv vudriti v glavu uzrujati se: *Kaj ti je krv vudriła v glāvō?*

neje krv voda bliskost: *Isti su, nēje krv vōda?*

piti komu krv provocirati koga: *Naj mi krř piti!*

črni mašek prek ceste prešo vjeruje se da donosi nesreću: *Črni mǎček mi je prěk cěstē prēšo, nēo dōbro.*

hodati kak mašek koli vroće kaše okolišati: *Rēēi mi, ne hođaj kak mǎšek kōli vrōće kǎše.*

glup kak majmon jako glup: *Glup je kǎk mǎjmon.*

majmunovo slaviti bez razloga: *Kaj pa je dēnes za mǎjmunovo?*

premazan z simaj mašaj lukav, prevrtljiv: *On ti je premōžani simaj mōšaj.*

biti teška maša biti kompliciran: *On ti je tēška mōša.*

biti na čijem mestu biti u čijoj situaciji: *Da' sam ja' na tvōjemō mēsto, sēbi bilo drūga.*

znati de je komu mesto znati gdje tko pripada: *Ti' nēznaš dē ti je mēsto?!*

biti na mestu mrtvih odmah, naglo umrijeti: *Na mēstu su bili mrtvi.*

rivati se de je ne mesto gurati se gdje ne treba: *Naj sē rivati dē ti je ne' mēsto.*

vleći se z mesta v mesto hodati sporo, bezvoljno: *Požuri sē, nē sē vlēēš z mēsta v mēsto.*

zgledati kak mrtvac izgledati loše, blijedo: *Zglediš kak mrtvac.*

zbiti koga na mrtvo ime prebiti koga: *Zbili su ga na mrtvo ime.*

glup kak no jako glup: *Glup si kak no.*

tak su kak no i den potpuno različiti: *Oni su kak no i dēn.*

no i den stalno: *Dēlamo no i dēn.*

bežati kak noge nosijo trčati najbrže što se može: *Vēpa bēži kak te noge nošijo.*

biti z jenom nogom v grobu biti na samrti, na umoru: *On je vé z j^hnom nógom v grob^o.*

stanuti se na levo nogu biti neraspoložen, loše volje: *Kaj si s^h stáno na l^hv^o nógo?*

stanuti na krivo nogu biti neraspoložen, loše volje: *Kaj si s^h stáno na krív^o nógo?*

goreti pod nogaj biti u neprilici: *V^h'mu vé i gori pod nógaj!*

meti dve leve noge biti nesposoban: *D^hla kák da ima dv^h'l^hve nóge.*

iti z noge na nogu íci polako: *Ne moraš iti z nóge na nógo.*

dati po nosu 1. udariti koga, 2. predbacivati kome: *Kaj ti n^h'm do'po noš^o!*

ftikati v nos predbacivati kome: *Kaj mi stáлно tòfti^h eš v n^os?*

meti nosa do neba pretvarati se, držati se visoko: *Gle'ga, ima n^osa do n^hba!*

meti dobroga nosa imati dobar osjećaj: *On pa ima dobroga n^osa, s^h'mu ide.*

srbeti za nos bit će ljut: *N^hos m^h s'rbⁱ, n'eo d'obro.*

obesiti nosa naljutiti se: *Gl'e jo k'ak je ob' sila n'osa!*

biti pred nosom biti vidljivo: *Ne 'iš^h i t'o, pa pred n'osom ti j^h.*

vle^hi za nos zavaravati koga: *Naj me vé v^hle^hi za n^os, n^hje l^hpo!*

zafrknuti z nosom naljutiti se: *Odma je zafr^hnko z noš^om.*

biti rna ofca biti drukčiji: *Nav^hk je on rna ofca.*

skupa ofce pasti biti jednaki: *Kaj ti mišliš ka'smo mi' skupa ofce pásli?*

i ofce i nofce sve: *N^hbr^hš s^h, i ofce i nófce!*

biti bez pameti neozbiljan: *Tak si kak bez p^hmeti.*

meti kokošju pamet biti glup: *Ti'kak da imaš kokošjo p^hmet.*

dojti na pamet sjetiti se: *Aha, v^h'mi je došlo na p^hmet!*

dojti k pameti opametiti se: *Kona^hno je došla k p^hmeti.*

biti pre zdravi pameti biti pametan: *Daj, pa bođi pr^h zdravⁱ p^hmeti!*

naf^hiti pameti naučiti: *Bòm t^h jà naf^hila pameti, bòš viđjo!*

biti na kraj pameti ono što se zadnje sjeti: *N^h'mi je bilo niti na kràj pameti.*

pamet v glavu oprezno, pažljivo: *Sr^hen pòt i pamet v glàvo!*

pun pameti kak drek vitamini praviti se pametan: *Pun je pameti kak dr^hk vitamini.*

soliti pamet praviti se pametan: *Balavec, nebo mi valda on sòliu pamet.*

biti kak pes i ma^hek stalno se svađati: *Tak su kak pès i m^hek.*

la^hen kak pes jako gladan: *La^hen sam kak pès.*

umoran kak pes jako umoran: *Umoran sam kak p^hs.*

da bi re^h reko bez prigovora, primjedbe: *Da'bi r^h r^hko, kàk je dóbno.*

dojti do re^hi doći do prilike da govori: *I jà bi do r^hi došo, ako mòrem.*

držati se re^hi biti pouzdan: *Jà s^h nav^hk držim r^hi, morèmo s^h s^h' dogovòriti.*

držati za re^h pouzdati se u koga: *Držim te za r^h.*

meti glavnu re^h biti vodeći, glavni u čemu: *Pitaj jèga, on ima glàvno r^h.*

od re^hi do re^hi sve: *S^h'mi je r^hko, od r^hi do r^hi.*

održati re^h ispuniti obećanje: *Nađam s^h da bòš održo r^h.*

trošiti re^hi uzaludno govoriti: *Bezv^hze trošiš r^hi na jèga.*

da i sekire curijo bez obzira na sve: *Išo bom i da sèkire curijo.*

padne sekira komu v med posreći mu se: *Blađo jim, pala jim je sèkira v m^hd.*

plivati kak sekira ne znati plivati: *Znam plivati kak sèkira.*

meti slamu v glavi biti glup: *Kaj imaš slàmò v glàvi?*

mlatiti praznu slamu govoriti gluposti: *L^hpo s^h spominaj, a nè mlàtiš pràzno slàmò.*

glup kak šlapi jako glup: *Glup si kak šlapi.*

biti neverni Tomaš ne vjerovati: *Nađ bići neverni Tomàš!*

trucati koga nagovarati, nuditi: *Ne tru'caj ga toľko! Do'sta mu je ve'.*

puřiti kak Turin puno puřiti: *Ne puři toľko! Puřiř kak T'ur'in!*

kleti kak Turin puno psovati: *Kl'ejeř kak T'ur'in! Smiri s' malo.*

voda do grla već je kasno: *Treba se pokr'nuti, v'oda je ve' do gr'la.*

hodati kak po vodi nespretno, pijano: *Hodař kak po vodi, kaj si p'io?*

otkrivati toplu vodu ono řto je već poznato: *No, v'si o'tkrio to'plo v'odo?*

piti kak vodu piti olako: *V'ino p'ije kak v'odo.*

tiha voda brege gloda iznenadi onaj za kojeg se najmanje oćekuje: *Tiha v'oda br'ege gl'oda.*

znati kak vodu piti jako dobro znati: *Ma to'ti ja' znam kak v'odo p'iti.*

điti v krivo vulico smesti se, zabuniti: *Điřlo mi je v krivo v'ulico.*

biti kak zver bezosjećajan: *Tak je kak zv'r.*

řiveti pod staklenim zvonom řivjeti daleko od nevolja: *A kaj o'na řivi pot staklenim zv'o'nom ka'joj s' n'e'smi ni' r'i?*

pogoditi koga v řilico đirnuti u slabu toćku: *Sa'm ga naj' v řilico pogoditi, o'dma s' ras'r'di.*

saki ima svoje řule svi imamo svoje probleme: *Naj' tak govor'iti, si' imamo svoje řul'.*

